

**LA PERCEPCIÓ SOCIAL ENTORN AL DELICTE
I ELS CONDICIONANTS QUE OPEREN EN
AQUESTA PERCEPCIÓ AL MUNICIPI DE
SANT JOAN DE VILATORRADA**

Antoni LEIVA i AGUILERA

4rt curs. Treball de Fi de Grau II (Grup M1)

Correu electrònic: antoni.leiva@uvic.cat

Tutora: Marta Cruells

Àmbit temàtic escollit: Penitenciari

Facultat de Ciències de la Salut i el Benestar

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya

Vic, maig de 2014

Resum

L'objectiu general d'aquesta investigació social és aprofundir en el coneixement de la percepció social entorn al delicte, així com en els condicionants que operen en aquesta percepció al municipi de Sant Joan de Vilatorrada. S'incidirà en el coneixement d'aquesta percepció a partir de la por al delicte i la inseguretat ciutadana, dos fenòmens similars, però no exactament iguals. I els condicionants responen als factors que tenen una influència sobre la por al delicte i la inseguretat ciutadana. D'aquests factors se n'han detectat 34, i només s'estudiaran els nou més rellevants amb la finalitat de saber quin d'ells és el més influent.

Tal com s'ha comentat, l'àmbit d'estudi és la població de Sant Joan de Vilatorrada, tot justificant-se pel fet de permetre incorporar el factor de tenir un centre penitenciari al mateix municipi en el qual es resideix. La metodologia escollida és la quantitativa, tot utilitzant la tècnica de l'enquesta. Per altra banda, la mostra és de 2.030 subjectes, tenint present que s'ha obtingut a partir d'una fórmula destinada a calcular les poblacions finites. Finalment, s'han presentat quatre limitacions de l'estudi, tot optant per aportar diverses solucions.

Paraules clau

Por al delicte, inseguretat ciutadana, factors condicionants.

Abstract

The general goal of this social investigation is deepen on social perception about crime, as well as on the determinings that affect this perception in Sant Joan de Vilatorrada. We are going to use the fear of crime and the citizen insecurity to know this perception. Both phenomena are similar, but aren't exactly the same. And determinings are factors which influence on the fear of crime and on the citizen insecurity. We have detected 34 factors in scientific literature, but we are only going to study the nine most relevant ones in order to know which of them is the most influential.

As we already said, the study field is Sant Joan de Vilatorrada, because we can introduce the following factor: people live in a town where there is a penitentiary centre. We have chosen quantitative methodology and we are using the survey. On the other hand, there are 2.030 individuals on the sample and this number has obtained with a formula that calculates finite population. Finally, we are going to introduce four limitations of the study, and, therefore, we can offer different solutions.

Keywords

Fear of crime, citizen insecurity, determining factors.

Índex

	Pàgina
1. Introducció.....	5
2. Marc teòric.....	7
2.1 Aproximació al concepte de percepció.....	7
2.1.1 Les lleis de la percepció.....	9
2.2 Què és un delicte?.....	11
2.3 La por al delicte.....	12
2.3.1 Origen i recorregut de l'estudi de la por al delicte.....	12
2.3.2 Hi ha equivalència entre la delinqüència real i la por al delicte?.....	13
2.3.3 Conductes derivades de la por al delicte.....	14
2.4 La inseguretad ciutadana.....	16
2.4.1 Anàlisi sobre la inseguretad ciutadana a través del CIS....	17
2.5 Factors que condicionen la percepció social entorn al delicte.....	21
2.5.1 Introducció a diferents tipus de factors.....	21
2.5.2 La victimització.....	24
2.5.3 El gènere.....	26
2.5.4 Els mitjans de comunicació.....	27
2.5.5 El fenomen de l'alarma social.....	31
2.5.6 L'espai ambiental.....	32
2.5.7 L'estigmatització de determinats espais com a insegurs.....	34

2.5.8 Els agents de seguretat pública.....	36
2.5.9 Internet: un nou escenari.....	38
2.5.10 Síntesi dels factors que condicionen la percepció social entorn al delicte.....	39
3. Justificació de la recerca.....	41
4. Objectius i hipòtesis.....	42
5. Metodologia.....	44
5.1 Àmbit d'estudi.....	44
5.2 Disseny, mostra i criteris d'inclusió de la recerca.....	46
5.3 Variables, mostreig, mètodes de mesurament i anàlisi dels registres.....	47
5.4 Limitacions de l'estudi.....	50
5.5 Aspectes ètics.....	51
6. Utilitat pràctica dels resultats.....	52
7. Organització del projecte.....	54
7.1 Temps de durada de cada fase.....	54
7.2 Professionals implicats i funcions.....	54
8. Bibliografia.....	56
9. Pressupost.....	61
10. Annex.....	62
11. Agraïments.....	66
12. Nota final.....	67

1. Introducció

El treball final de grau present té l'objectiu d'investigar el problema d'estudi de la por al delictes i la inseguretat ciutadana al municipi de Sant Joan de Vilatorrada. En aquest sentit, la pregunta de recerca és: com és la percepció social entorn al delictes i quina és la incidència dels condicionants que operen en aquesta percepció al municipi de Sant Joan de Vilatorrada? Així doncs, amb l'elaboració d'aquest treball es pretén realitzar el disseny d'una recerca, fet que permetrà tractar i analitzar el problema d'estudi mencionat.

En primer lloc, es presentarà el marc teòric per tal de contextualitzar la temàtica esmentada. En aquest sentit, s'analitzarà el concepte de percepció per tal d'especificar el seu camp d'aplicació, ja que a priori és un terme de caràcter genèric. En aquesta línia, s'exposaran sis lleis de la percepció, tenint present que permetran augmentar el nivell de comprensió sobre aquest tema. Tot seguit, s'introduirà el concepte de delictes, tot recorrent a l'Enciclopèdia Jurídica i a la *Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal*.

A continuació, s'explicarà el concepte de por al delictes, incidint en l'origen i el recorregut de l'estudi des de les ciències socials. Així mateix, es compararà la delinqüència real amb la por al delictes, tot recorrent a la literatura científica revisada. I en aquest mateix subapartat, es mostraran breument les conductes derivades de la por al delictes, és a dir, els comportaments humans que es duen a terme per evitar un possible delictes.

Posteriorment, s'introduirà el concepte d'inseguretat ciutadana, tenint present que és un terme similar al de por al delictes, però no exactament igual; per aquest motiu, es posarà èmfasi en aclarir els matisos. A més, en aquest mateix subapartat es realitzarà una anàlisi sobre la inseguretat ciutadana a partir dels baròmetres del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS).

Tot seguit, es presentaran i s'analitzaran els factors que condicionen la percepció social entorn al delictes. La literatura científica revisada posa especial èmfasi en aquesta temàtica i introdueix 34 factors. Cal tenir present però, que no s'atribueix la mateixa importància a tots ells, per tant, es pretén aprofundir en els vuit més rellevants. A tot això,

cal afegir el següent factor: el fet de residir en un municipi en el qual hi ha un centre penitenciari. I és que, s'ha seleccionat com a àmbit d'estudi la població de Sant Joan de Vilatorrada, perquè hi ha el Centre Penitenciari Lledoners, i per tant, hi ha l'opció d'incorporar aquest nou factor. En síntesi, s'aprofundirà en l'estudi de nou factors que condicionen la percepció social entorn al delicte, d'entre els quals vuit provenen de la literatura científica revisada i el novè es desprèn de l'àmbit d'estudi.

D'altra banda, s'exposaran els motius pels quals es justifica la realització d'aquesta recerca. En altres paraules, és necessari explicar les raons que fonamenten la idoneïtat de dur a terme la investigació social present. En aquest sentit, el corpus teòric pot facilitar la detecció dels nínxols d'investigació sobre la temàtica, tot permetent que posteriorment puguin ser explorats.

Una vegada finalitzat el marc teòric i la justificació de la recerca, s'aprofundirà en l'objectiu general, els específics i les hipòtesis d'aquesta investigació social. En aquest sentit, l'objectiu general és aprofundir en el coneixement de la percepció social entorn al delicte, així com en els condicionants que operen en aquesta percepció al municipi de Sant Joan de Vilatorrada. A més, com es podrà apreciar més endavant, d'aquest objectiu general se'n deriven tres d'específics.

A continuació, es presentarà la metodologia d'aquest treball final de grau. Primerament, es contextualitzarà l'àmbit d'estudi, fent èmfasi en la seva realitat sociodemogràfica. Tot seguit, s'introduirà el disseny, la mostra i els criteris d'inclusió de la recerca, tot incidint en la metodologia escollida i el criteri d'elecció de la mostra. Així mateix, s'explicitaran les variables independents, les dependents i les moderadores, focalitzant l'atenció en la relació entre les tres tipologies de variables.

Continuant amb la metodologia, s'exposarà el mostreig utilitzat, els mètodes de mesurament i l'anàlisi dels registres. Posteriorment, s'introduirà el subapartat de les limitacions de l'estudi, ja que en l'aplicació pràctica de la recerca poden sorgir obstacles, i per aquest motiu és molt important detectar-los i aportar solucions. I en última instància, es farà èmfasi en els aspectes ètics, essent fonamental tenir-los presents, ja que el fi no justifica els mitjans.

El disseny i l'execució d'una investigació social ha de tenir una o diverses finalitats, ja que les conclusions o els resultats extrets han de ser útils des d'un punt de vista social. Per aquest motiu, es justificarà la utilitat pràctica d'aquest treball final de grau, tot presentant quatre raons.

Tot seguit, es reflectirà l'organització de la recerca. D'aquesta manera, es farà èmfasi en la temporalitat total de la investigació social i de cada fase a partir d'un cronograma, essent molt important per saber la prolongació d'aquest estudi. Posteriorment, es determinaran els professionals implicats, així com les seves funcions, fet que permetrà estructurar la recerca.

Finalment, es presentarà el pressupost d'aquesta investigació social. En aquest sentit, s'analitzaran les diferents partides pressupostàries, i en especial la despesa corresponent a cadascuna d'elles. Amb tot això s'obtindrà el cost total del pressupost.

2. Marc teòric

2.1 Aproximació al concepte de percepció

Segons Oviedo (2004), la percepció és objecte d'estudi de la psicologia, i per tant, és un tema que ha estat analitzat amb l'objectiu d'explicar el seu funcionament. Així doncs, en aquest subapartat es pretén contextualitzar la temàtica de la percepció amb la finalitat de limitar-la en el terreny conceptual i teòric.

Wertheimer, Koffka i Köhler (citats per Oviedo, 2004: 89) "consideren la percepció com el procés fonamental de l'activitat mental, i suposa que les demés activitats psicològiques com l'aprenentatge, la memòria, el pensament, entre d'altres, depenen de l'adequat funcionament del procés d'organització perceptual." En síntesi, segons aquests autors, la percepció té una gran importància perquè altres activitats psicològiques, que s'utilitzen diàriament, puguin funcionar de forma adequada.

Oviedo (2004) remet que segons la psicologia de la Gestalt¹, les representacions mentals dels éssers humans no mostren exactament el món tal com és. En altres paraules, les persones no capten la realitat en sí, sinó únicament una mínima idea d'aquesta, i amb judicis i interpretacions que provoquen allunyar-se d'aquesta realitat en sí.

Seguint en aquesta línia, des de la psicologia de la Gestalt es proclama que de la totalitat de dades rebudes per l'experiència sensorial, com per exemple la llum, el fred, el soroll, les formes dels objectes, entre d'altres, només es capta la informació rellevant amb el propòsit de generar una representació mental que sigui coherent pel mateix subjecte. I és que, si les persones haguessin de processar tots els estímuls de la realitat es produiria una situació extremadament caòtica.

Així mateix, aquesta corrent psicològica remet que la percepció és un filtre de la informació, és a dir, determina quins elements són processats i quins s'exclouen. Tot seguit, aquesta percepció permet que la informació processada es configuri en forma de categories abstractes, tals com conceptes, emocions, sensacions, entre d'altres. Per exemple, al apreciar en una pel·lícula un delictes de violència de gènere, en primer lloc es processa la informació referent al succés o a l'escena; i en segon lloc s'identifica aquell fet com un delictes, i en conseqüència, poden generar-se sensacions d'impotència, ràbia, injustícia, por, etc.

Un altre autor que també estudia el concepte de la percepció és Ramachandran (citats per Rodríguez, 2012: 60), qui proclama: "Tot acte de percepció, fins i tot quelcom tan simple com veure un dibuix d'un cubell, implica un judici per part del cervell." En resum, aquest autor reforça la idea que les percepcions estan necessàriament acompanyades d'un judici. Això significa que la percepció no només permet comprendre una determinada realitat, sinó també jutjar-la i construir una opinió al respecte. Relacionant-ho amb la temàtica delictiva, es pot afirmar que de tot crim se'n deriva una interpretació.

En definitiva, la percepció no és una còpia exacta del món percebut, sinó una selecció d'informació rellevant, la qual primerament és captada i processada, i posteriorment és categoritzada. A més, les percepcions estan necessàriament vinculades als judicis o

¹ La psicologia de la Gestalt és una corrent psicològica sorgida a l'inici del segle XX a Alemanya.

interpretacions, i per tant, no és possible obtenir dades des de l'absoluta objectivitat.

2.1.1 Les lleis de la percepció

Oviedo (2004) exposa sis lleis de la percepció segons els principis gestàltics: la forma, la pregnància, la proximitat, la similitud o igualtat, la tendència al tancament, i la relació figura-fons.

La forma planteja que quan un subjecte percep un element n'extreu la informació rellevant i el fa discriminable, és a dir, l'individu al visualitzar un objecte determinat es fixa en aquelles característiques que permeten diferenciar-lo dels altres objectes. Per exemple, els delictes de robatori i furt tenen una certa similitud, i per poder distingir-los o discriminar-los cal fixar-se en la diferència principal².

Per altra banda, la pregnància fa referència a què quan un subjecte percep un objecte fa un exercici mental basat en l'abstracció, i en conseqüència, s'originen categories simples. Per exemple, quan una persona visualitza per primera vegada l'escena d'un robatori a una pel·lícula, converteix aquesta imatge en la idea abstracte de robatori.³

La proximitat remet la idea que al visualitzar elements propers entre ells es tendeix a apreciar-los com una unitat, alhora que se'ls diferencia d'altres elements llunyans, els quals també poden configurar una altra unitat. A continuació, es pot apreciar una il·lustració que permet observar clarament sis figures independents, que amb la llei de la proximitat s'agrupen, tot configurant dues unitats.

Font: *La definición del concepto de percepción en psicología con base en la teoría Gestalt*, Oviedo (2004).

2 Segons l'Enciclopèdia Jurídica (2014), el furt i el robatori es distingeixen perquè en el primer no s'utilitza la violència ni la intimidació, i en canvi en el segon sí. Informació extreta de: <http://www.encyclopedia-juridica.biz14.com/d/hurto/hurto.htm>

3 Des d'una perspectiva convencionalista, al segle XIX Ferdinand de Saussure va explicar la diferència entre el significat i el significat, tot indicant que el primer fa referència a la part física o audible de la paraula, i en canvi el segon a la imatge o idea associada.

Segons Oviedo (2004: 94), “la percepció classifica la informació segons el grau de similitud que mantinguin els estímuls entre sí.” En aquest sentit, la similitud o igualtat és el procés pel qual l'aparell perceptual busca l'homogeneïtat, i per tant, la informació que es repeteix amb major freqüència és més fàcilment captada respecte a aquella que apareix mínimament. Per exemple, les persones tendeixen a associar la paraula delictes als fets criminals que han estat més presents a la seva vida de forma directa o indirecta⁴.

La tendència al tancament fa referència a què la percepció humana tendeix a limitar els objectes visualitzats, malgrat que aquests no siguin representats com a figures linealment tancades. A continuació, es pot apreciar una imatge de taques negres sobre un fons blanc, que si es percep des de la llei del tancament es convertirà en un gos.

Font: *La definición del concepto de percepción en psicología con base en la teoría Gestalt*, Gilberto Leonardo Oviedo (2004).

Finalment, tal com estableix Oviedo (2004: 95), “es denomina amb el nom de “fons” a l'element d'homogeneïtat que ofereix un grau d'informació constant i invariable que li permet al subjecte tenir una impressió sensorial fàcilment constatable. Així mateix, s'anomena “figura” a tot element que ofereix un alt nivell de contrast o de ruptura i permet trobar una variació que li doni sentit, límits i característiques a aquest element d'homogeneïtat que és el fons.” Per exemple, quan es percep en un film l'activitat delictiva d'una lesió, les figures són el subjecte que comet el delictes, la víctima i l'instrument o objecte amb el qual s'origina la lesió; i en canvi, el fons és l'entorn ambiental situat en un segon pla, però que és imprescindible per comprendre l'escena.

⁴ Una persona pot haver tingut experiències delictives indirectes a través dels mitjans de comunicació i, per exemple, associar el terme de delictes amb els assassinats i els robatoris.

2.2 Què és un delicte?

Segons l'Enciclopèdia Jurídica (2014)⁵, “el delicte és una acció típicament antijurídica i culpable castigada per la llei amb una pena.” Analitzant alguns termes de la definició, una acció antijurídica es produeix quan el comportament d'un individu atempta contra un bé jurídic que protegeix la llei. La culpabilitat fa referència a què en una sentència judicial es declara que una persona ha comès un delicte o una falta, havent-se demostrat mitjançant proves. I que l'acció estigui castigada per la llei significa que s'ha de complir el principi de tipicitat, és a dir, el fet delictiu ha d'haver estat descrit prèviament, de forma escrita preferentment, i de manera general i abstracta.

L'article 10 de la *Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal* estableix la definició de delicte, tot proclamant que “són delictes o faltes les accions i omissions doloses o imprudents penades per la llei.” Analitzant alguns conceptes de la definició, una acció o omissió dolosa és aquella que ha estat realitzada amb intencionalitat. Per altra banda, que aquesta acció o omissió sigui imprudent significa que s'ha realitzat amb absència de preocupació pels perills existents, essent per tant, un comportament irresponsable.

Així mateix, l'article 13.1 de la *Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal* exposa que “són delictes greus les infraccions que la llei castiga amb pena greu.” A més, l'article 13.2 estableix que “són delictes menys greus les infraccions que la llei castiga amb pena menys greu.” I l'article 13.3 afirma que “són faltes les infraccions que la llei castiga amb pena lleu.” Per tant, els delictes són castigats amb penes greus i menys greus, i en canvi les faltes amb penes lleus.

Una vegada s'ha definit i analitzat el concepte de delicte des d'una vessant jurídica, és important tenir present de quina manera la població concep el delicte. En aquest sentit, és d'interès la investigació social realitzada per Stangeland et al. (1996), sota el títol *La representación social de la delincuencia*. Una de les conclusions extretes reflecteix que per la majoria dels enquestats un delicte és quelcom més que infringir la llei. I és que, hi

⁵ Informació extreta de: <http://www.encyclopedia-juridica.biz14.com/d/delito-concepto-y-clases/delito-concepto-y-clases.htm>

ha conductes socialment inadmissibles que no necessàriament estan presents a la legislació penal. Per tant, la percepció de les persones entorn al delicte no només respon a les activitats delictives tipificades per la llei, sinó també als fets associats al fenomen delictiu.

2.3 La por al delicte

Per tractar el tema de la por al delicte és molt important introduir a Vozmediano (2010), qui posa èmfasi en els problemes de conceptualització i operacionalització d'aquest terme. I és que segons ella, no existeix una definició consensuada sobre la por al delicte.

En qualsevol cas, és necessari proposar-ne una per tal de contextualitzar i comprendre el seu significat. En aquest sentit, l'any 1995 Ferraro (citada per Medina, 2003: 2) va definir la por al delicte com “una resposta emocional de nerviosisme o ansietat al delicte o a símbols que la persona associa amb el delicte.”

Així mateix, Ruiz i Turcios (2009) afirmen que la por al delicte té components emocionals -vinculats al temor- i cognitius -relacionats amb la probabilitat percebuda de ser víctima d'un delicte-.

2.3.1 Origen i recorregut de l'estudi de la por al delicte

Des d'una perspectiva històrica, l'estudi de la por al delicte és molt recent. Així ho confirma Vozmediano (2010) quan afirma que els estudis sobre aquest fenomen es van iniciar a finals del 1960 amb l'enquesta del National Crime Victimization Survey⁶ d'Estats Units.

A Europa, el Regne Unit va ser un dels primers països en elaborar aquest tipus d'enquestes amb la creació del British Crime Survey⁷. Altres països europeus que van afegir-s'hi van ser: Suècia, els Països Baixos, França i Suïssa. Cal tenir present el cas d'Alemanya, on no s'han realitzat estudis periòdics, però sí puntuals a nivell nacional.

6 Per obtenir més informació es recomana consultar la següent pàgina web: <http://www.bjs.gov/index.cfm?ty=dcdetail&iid=245>

7 Per obtenir més informació es recomana consultar la següent pàgina web: <http://www.crimesurvey.co.uk/>

A nivell internacional es duu a terme la International Crime Victims Survey (ICVS)⁸, que actualment té una versió europea anomenada European Crime and Victims Survey (EUICS).

Així mateix, el fenomen de la por al delicte és objecte d'estudi per part de diverses disciplines, com per exemple la criminologia, la psicologia social i ambiental, la sociologia, i la geografia humana. Per tant, l'estudi de la por al delicte té un caràcter multidisciplinari o interdisciplinari.

Cal tenir present, que ja recentment, Muratori i Zubieta (2013) van realitzar una investigació social titulada: *Miedo al delito y victimización como factores influyentes en la percepción del contexto social y clima emocional*. En aquesta es van estudiar tres nivells de por al delicte: baix, mitjà i alt. I una de les conclusions extrems va ser que la major part de la mostra es caracteritzava per tenir un grau mitjà o baix de por al delicte, tot i que predominava mínimament el grau baix.

2.3.2 Hi ha equivalència entre la delinqüència real i la por al delicte?

Tal com estableix Serrano (2007), la realitat social té dos nivells: l'objectiu, que és independent als pensaments o creences de les persones; i el subjectiu, que es construeix segons les idees dels individus. Per tant, aquests dos nivells de la realitat social posen en evidència que la percepció entorn al delicte no ha d'equivaldre necessàriament als índexs delictius reals.

Així mateix, Vozmediano (2010: 205, 206) afirma que “una taxa de delictes alta és sens dubte preocupant, ja que la integritat física i psíquica dels ciutadans, així com les seves propietats, poden veure's compromeses; [...] Per la seva banda, la situació en la que el risc objectiu és alt, però no hi ha temor davant els delictes, presenta el risc que els ciutadans no prenguin les precaucions desitjables i estiguin, per tant, més exposats a patir el delicte. [...] Si les taxes de delictes objectives són raonablement baixes, i els ciutadans se senten raonablement segurs, estaríem en la situació ideal, la millor de les

⁸ S'aprofundirà en l'explicació d'aquesta enquesta en el subapartat de *Victimització*.

possibles. Finalment, el quart suposat és la situació en què una taxa de seguretat objectiva raonablement baixa, es combina amb un índex de por al delicte elevat.”

Tal com s'ha pogut apreciar, Vozmediano (2010) presenta les diferents combinacions possibles entre la delinqüència real i la por al delicte. Així doncs, aquesta autora demostra novament la idea que ambdós fenòmens no han de coincidir necessàriament.

En aquesta línia, la mateixa autora introdueix la paradoxa de la por al delicte. Aquesta es produeix quan hi ha persones que tenen un nivell molt elevat de por al crim, i en canvi no han estat mai víctimes d'un delicte.

Vozmediano (2010: 205) remet que “freqüentment s'ha observat que en un context objectiu de delictes en decreixement, creix, per diverses raons, la percepció d'inseguretat.” Dit així, sembla que es cometi la fal·làcia de l'afirmació gratuïta, ja que no hi ha cap justificació aparent, però la mateixa autora fa referència a què cap al 1990 als Estats Units, la por al delicte es mantenia a un nivell similar, mentre que les taxes de delinqüència descendien.

Resumint, el nivell de por al delicte no ha d'equivaldre necessàriament a les taxes de delinqüència real, i així ho han reflectit Serrano i Vozmediano. El primer ha diferenciat dos nivells de la realitat social, l'objectiu i el subjectiu, posant en evidència que no han de coincidir necessàriament. I la segona ha plantejat quatre relacions possibles entre la por al delicte i la delinqüència real, tot demostrant amb l'exemple dels Estats Units que el descens d'un dels fenòmens no implica el de l'altre.

2.3.3 Conductes derivades de la por al delicte

Per tractar aquest tema, primerament és important introduir a Serrano (2007), qui presenta el *Teorema de Thomas*. Aquest proclama: “si hom defineix una situació com a real, les seves conseqüències són reals.” Des de la perspectiva d'aquest teorema, els pensaments o creences dels subjectes acaben regulant les seves pròpies conductes.

Així doncs, la por al delicte pot provocar canvis en el comportament de les persones. De fet, Ruiz (2007) afirma que les conductes individuals derivades de la por al delicte poden ser classificades en dues tipologies: les evitatives i les actives.

Les conductes evitatives són aquelles que tenen l'objectiu d'esquivar certs espais o accions. Alguns exemples són: evitar sortir del propi habitatge, aïllar-se d'altres individus, no dirigir-se a carrers on hi ha absència de persones, no contestar el telèfon a determinades hores de la nit, allunyar-se d'alguns subjectes, entre d'altres.

En canvi, les conductes actives són aquelles que tenen l'objectiu d'aplicar mesures específiques d'afrontament. Alguns exemples són: instal·lar sistemes d'alarma a la llar, disposar d'armes, tenir mascotes de vigilància, etc.

D'Adamo i García (2007: 25), en el seu estudi *Medios de comunicación de masas y percepción social de la inseguridad*, conclouen que “més de la meitat de la mostra reconeix haver modificat alguna costum a causa de la inseguretat, canvis que van des d'un augment general de les precaucions fins a mesures com restriccions d'horaris i llocs als que es concorre, o la major implantació de mesures de seguretat privades (instal·lació d'alarmes, reixes, panys de seguretat, entre d'altres).”

Així mateix, Vozmediano (2010: 226) exposa en la seva recerca que arran del “mesurament del què hem denominat conductes d'autoprotecció del crim, es van identificar les dues mesures d'autoprotecció més freqüentment indicades pels subjectes: evitar passar per certes zones o carrers de la ciutat i prendre mesures addicionals per l'habitatge tals com la instal·lació d'alarmes, la porta blindada, els panys de seguretat, etc.”

En definitiva, el primer estudi confirma que una gran part de la mostra té conductes derivades de la por al delicte. I totes dues recerques reflecteixen diverses conductes evitatives i actives.

Per altra banda, tal com estableix Vozmediano (2010), els comportaments motivats per la por al delicte tenen una vessant cultural. Per exemple, als Estats Units és més probable

comprar una arma per protegir a la família que a Espanya. Cal remarcar, que en aquest exemple es demostra que també existeix una vessant legal, ja que comprar armes als Estats Units és una operació més senzilla que a Espanya.

Finalment, segons Soto (2005), les conseqüències derivades de la por al delictes poden ser perjudicials, ja que per exemple una persona pot renunciar a sortir de la seva llar, tot originant-se una pèrdua o disminució de vincle amb els membres de la seva xarxa social i familiar. Per aquest motiu, Ovalles (2010) considera que aquestes conductes provoquen una disminució en termes de qualitat de vida.

2.4 La inseguretat ciutadana

La inseguretat ciutadana i la por al delictes s'utilitzen en moltes ocasions com a sinònims. Tot i així, Medina (2003) remet que és més adequat referir-se al terme de por al delictes pel fet de ser menys ambigu, ja que algunes persones associen la inseguretat ciutadana amb problemes com l'atur.

Malgrat que siguin dos conceptes que poden utilitzar-se com a sinònims, Inácio (2004: 280) els diferencia, tot considerant que “la por és una reacció emocional negativa davant una amenaça o les senyals associades. És a dir, una percepció psicològica basada en una estimació de risc personal.” Mentre que la inseguretat (o risc percebut) és més aviat per aquest autor “el resultat d'una percepció o valoració de perill de ser víctima d'un delictes. És la probabilitat subjectiva de victimització.”

Cal remarcar que al llarg del treball, la por al delictes i la inseguretat ciutadana es tractaran com a conceptes diferents, i per tant, no es consideraran sinònims. En aquest sentit, s'opta per la distinció realitzada per Inácio, ja que és important respectar els matisos entre ambdós fenòmens.

Una vegada s'han diferenciat els dos termes, cal conèixer amb major profunditat la inseguretat ciutadana, i per això és important comprendre el concepte de seguretat. D'aquesta manera, Torrente (1999) presenta un doble sentit del mot: en primer lloc, que les persones estiguin protegides del perill o risc; i en segon lloc, que els subjectes siguin

capaços de tenir una certa previsió sobre quan succeiran determinats fets. Per altra banda, Torrente (1999) afirma que el concepte d'inseguretat s'ha d'atribuir a les mancances pel que fa al nivell de protecció, al neguit, a la inestabilitat, i a la imprevisibilitat.

Un altre autor que posa èmfasi en la inseguretat ciutadana és Serrano (2007), qui relaciona aquest fenomen amb els següents fets: robatoris, violència al carrer, delinqüència, atracaments, intimidació o violència, agressions físiques, agressions sexuals, vandalisme, terrorisme, frauds i estafes, falta de civisme, entre d'altres.

Per altra banda, s'han creat instituts d'investigació com l'Institut Universitari d'Investigació sobre Seguretat Interior (IUI SI)⁹ i l'Institut d'Estudis de Seguretat i Policia (IESP), els quals tracten la temàtica de la inseguretat ciutadana a través d'estudis. I des d'una perspectiva europea, s'utilitza l'Eurobaròmetre (Eurobarometer)¹⁰ per conèixer les opinions dels ciutadans europeus sobre diverses qüestions semestralment, tenint present que una d'elles és la inseguretat ciutadana.

Una altra institució que estudia aquest tema és el Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS). Segons Medina (2003), el CIS va començar a incorporar l'estudi de la inseguretat ciutadana cap a la dècada del 1970, essent les primeres dades que van aparèixer a Espanya. En aquest sentit, Serrano (2007) afirma que aquest tema és objecte de preocupació per part dels ciutadans espanyols, perquè en els baròmetres dels CIS està recollit mensualment com una opció dins el problema principal d'Espanya i també dins el principal problema personal.

2.4.1 Anàlisi sobre la inseguretat ciutadana a través del CIS

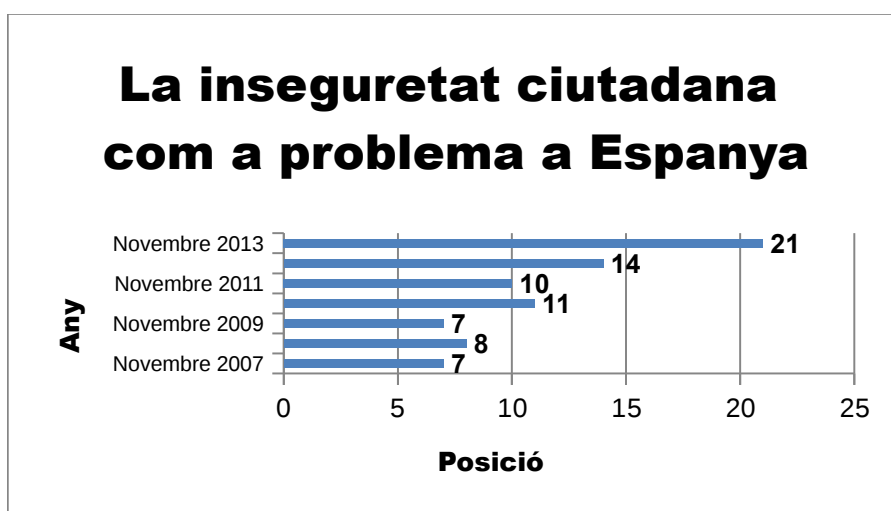
En aquest subapartat, es pretén realitzar una anàlisi sobre la inseguretat ciutadana en els darrers set anys a través dels baròmetres del CIS. L'objectiu és observar l'evolució de

9 Per obtenir més informació es recomana consultar la següent pàgina web: <http://www.iuisi.es/>

10 Per obtenir més informació es recomana consultar la següent pàgina web:
http://ec.europa.eu/spain/sobre-la-ue/euro-barometro/index_es.htm

l'opinió dels/les ciutadans/es espanyols/es entorn aquest tema.¹¹

En la gràfica posterior, es pot visualitzar l'evolució de la posició d'*Inseguretat ciutadana* com a principal problema social a Espanya. En aquest sentit, es pot apreciar que en general aquesta problemàtica ha disminuït posicions progressivament, ja que al novembre del 2007 se situava a la n° 7 i en el mateix mes del 2013 a la n° 21. A més, destaca el gran canvi produït entre el novembre del 2012 i el del 2013, ja que es perden set posicions.¹²

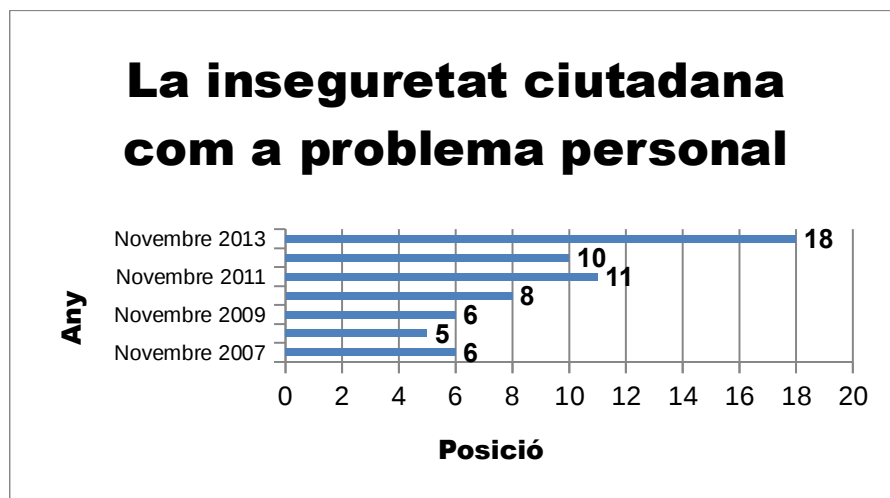
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del CIS.

A la següent gràfica, es reflecteix l'evolució de la posició d'*Inseguretat ciutadana* com a principal problema personal. D'aquesta manera, es pot concloure que en general aquesta problemàtica ha patit un decreixement en quant a importància pels/les ciutadans/es espanyols/es, ja que al novembre del 2007 se situava a la posició n° 6 i al mateix mes del 2013 a la n° 18. Cal remarcar el canvi originat entre el novembre del 2012 i el del 2013, ja que hi ha una pèrdua de vuit posicions.¹³

11 L'anàlisi s'efectuarà des del novembre del 2007 fins al novembre del 2013 (només els novembres de cada any), tenint present que no es pot estudiar cap any anterior al 2007 perquè les dues preguntes analitzades es van incorporar al mateix 2007. Així doncs, la primera pregunta estudiada és: Quin és el principal problema que existeix actualment a Espanya? I la segona és: I quin és el problema que a vostè, personalment, li afecta més?

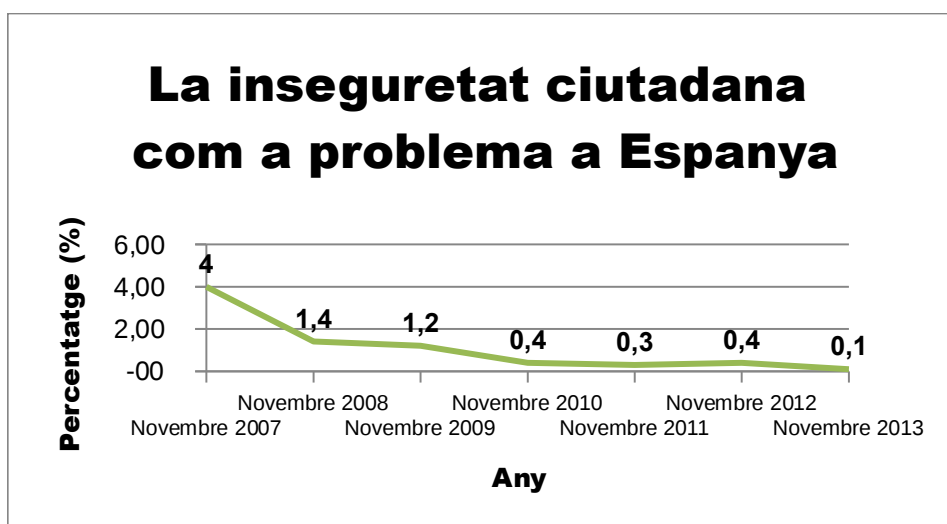
12 Per observar la taula d'aquesta gràfica, vegeu la pàgina 62.

13 Per observar la taula d'aquesta gràfica, vegeu la pàgina 63.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del CIS.

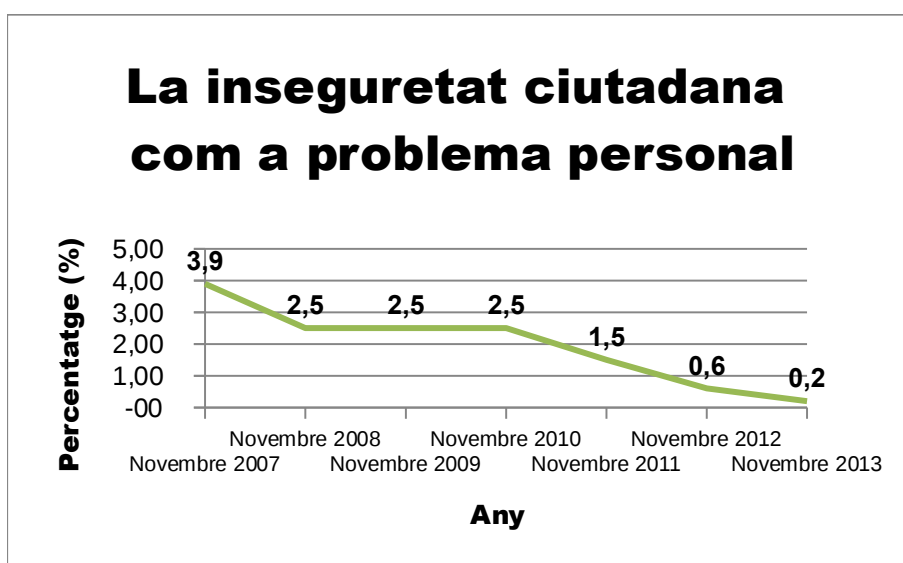
En la posterior gràfica, es pot visualitzar l'evolució del percentatge d'*Inseguretat ciutadana* com a principal problema social a Espanya. En general, aquesta problemàtica ha disminuït en percentatge progressivament, ja que al novembre del 2007 només el 4% de la mostra la considerava el principal problema social, i al mateix mes del 2013 només era el 0'1%. A més, destaca el gran decreixement produït entre el novembre del 2007 i el del 2008, doncs un 2'6% menys de persones van considerar que la *Inseguretat ciutadana* era la principal problemàtica social a Espanya.¹⁴

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del CIS.

¹⁴ Per observar la taula d'aquesta gràfica, vegeu la pàgina 63.

En la següent gràfica, es reflecteix l'evolució del percentatge d'*Inseguretat ciutadana* com a principal problema personal. D'aquesta manera, es pot concloure que en general aquesta problemàtica ha disminuït en quant a importància pels/les ciutadans/es espanyols/es, ja que al novembre del 2007 hi havia el 3'9% de la mostra que la considerava el principal problema personal, i al mateix mes del 2013 només el 0'2%. Cal destacar, que des del novembre del 2008 fins al del 2010 es manté el mateix percentatge, no generant-se cap canvi.¹⁵

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del CIS.

En síntesi, s'ha pogut apreciar que la *Inseguretat ciutadana*, ja sigui com a problema social a Espanya o com a problema personal, ha disminuït tant en posicions com en percentatge. Així doncs, amb les dades del CIS es pot concloure que la preocupació per la inseguretat ciutadana no és gaire elevada actualment. Els factors que expliquen aquest decreixement són desconeguts i poden ser diversos, tenint present que és possible que la situació de crisi¹⁶ sigui un element important a considerar. En qualsevol cas, aquest no és l'objecte d'estudi del treball final de grau, i per tant, no s'analitzarà.

¹⁵ Per observar la taula d'aquesta gràfica, vegeu la pàgina 64.

¹⁶ Segons el CIS¹⁶ des del 2007 fins al 2013 l'atur ha estat valorat com el principal problema social a Espanya, amb uns alts percentatges. I des del 2009 fins al 2013 també s'ha configurat com el principal problema personal.

2.5 Factors que condicionen la percepció social entorn al delictes

El paradigma clàssic i lineal que proclama que l'element "A" causa el "B" ja no sol ser útil per oferir una explicació complexa de la realitat. Actualment, el nou paradigma intenta rebutjar el reduccionisme explicatiu mostrat per introduir la multidimensionalitat o multicausalitat dels fenòmens. I és que, la realitat social està condicionada per múltiples factors.

Així doncs, en aquest subapartat es pretenen exposar una multitud de factors vinculats a la percepció social entorn al delictes, tenint present que s'aprofundirà en els que hagin tingut una major presència a la literatura científica revisada.

2.5.1 Introducció a diferents tipus de factors

Al 2003 Medina (citada per Morquecho i Vizcarra, 2008) va pronunciar-se entorn als factors que poden generar por al delictes, tot destacant l'edat, el gènere, la percepció de risc, la grandària de l'habitatge, i la ideologia o posicionament polític.

En relació a l'edat i al gènere, tant Hale al 1988 com Ferraro al 1994 (citats per Morquecho i Vizcarra, 2008) afirmen que els adults amb una edat avançada tenen una major percepció negativa entorn al delictes que la resta de la ciutadania. En una línia similar, Vozmediano i San Juan (2006) remetent que hi ha estudis que consideren que les dones i els ancians són els col·lectius que experimenten més temor al delictes, i en canvi d'altres anuncien la debilitat o inexistència d'aquesta relació.

Vozmediano i San Juan (2006) van diferenciar tres tipus de variables que tenen un impacte sobre la por al delictes: les personals, com per exemple el gènere, l'edat i les capacitats d'afrontament; les psicosocials; i les ambientals.

Així mateix, Vilalta (2009) considera que hi ha tres factors que condicionen la percepció social entorn al delictes: el context comunitari, el qual fa referència a la confiança en la policia local, a les tipologies de barris existents, a si l'època econòmica és de bonança o de crisi, al tipus de polítiques socials d'habitatge, entre d'altres; el context familiar, que

correspon als ingressos familiars, als conflictes entre els membres de la família, a la possibilitat que els/les familiars hagin esdevingut víctimes d'un delicte, etc; i les característiques individuals, és a dir, el sexe, l'edat, l'educació rebuda...

Un altre autor que presenta factors vinculats a la por al delicte és Fuentes (2005). Aquest estableix quatre categories de factors: l'experiència personal prèvia, ja sigui directa o indirecta; les característiques personals, tals com l'edat, el gènere, el nivell d'estudis, els ingressos, la ideologia política, l'estil de vida, entre d'altres; les condicions ambientals, és a dir, el lloc de residència, les característiques de la comunitat, el nivell de cohesió i integració, etc.; i el grau de confiança en les institucions de seguretat.

En una línia similar, Ovalles (2010) realitza una altra classificació, tot destacant tres tipologies de factors: l'experiència prèvia de patir un delicte, és a dir, la victimització; la percepció sobre el propi risc personal, que augmenta si la persona té la creença que les víctimes d'un delicte són escollides a l'atzar; i les condicions ambientals i socials de l'entorn.

A més, Ovalles (2010) incorpora la socialització com a factor vinculat a la inseguretat ciutadana. En aquest sentit, l'autor remet que en el procés de socialització els subjectes aprenen a identificar les situacions de perill; coneixen els conceptes de por, risc, amenaça i inseguretat; poden incorporar a la seva vida objectes o instruments implantats en motiu de la por al delicte, com la instal·lació d'alarmes; i solen crear-se una imatge o opinió sobre el fenomen de la delinqüència. Per exemple, la persona "A" ha estat socialitzada amb la idea que tot aquell que comet un delicte mereix la pena de mort, i en canvi a la persona "B" se li ha transmès des de l'inici del seu cicle vital que tota persona que hagi delinquit mereix una segona oportunitat; així doncs, és evident que la persona "A" tindrà més probabilitats de tenir una opinió negativa entorn al fet delictiu que el subjecte "B".

Així mateix, Ovalles (2010) també aprofundeix en el factor de l'edat, en especial en la joventut estigmatitzada com a perillosa. En aquest sentit, l'autor explica que hi ha elements en determinats joves, com per exemple els tatuatges, les arracades i els pírcings, que estimulen l'increment de la por al delicte. A més, l'autor també considera que s'adjudica aquesta estigmatització a grups de joves específics, com per exemple els

punks o els hippies. Això significa que al interaccionar amb una persona d'aquests col·lectius pot incrementar-se la sensació d'inseguretat ciutadana.

Vidales (2012: 492) enumera els següents factors que condicionen la percepció social entorn al delicte: “El disseny de campanyes de prevenció, la difusió de mesures d'autoprotecció, l'establiment d'auditories de seguretat, la identificació i recuperació de zones deteriorades, la planificació medioambiental, l'elaboració de pautes de convivència compartida, la resolució informal de conflictes a través de la mediació, la conciliació i la reparació, l'atenció i assessorament a les víctimes, etc.”

A tot això, cal afegir que Vidales (2012) posa especial èmfasi en informar a la ciutadania sobre les dades de l'activitat delictiva. L'autora considera que aquest exercici de transparència ha de ser executat pels agents de seguretat pública, tot oferint informació rigorosa i veraç sobre els delictes comesos a cada població. No obstant això, també hi poden haver altres vies de difusió, com poden ser els mitjans de comunicació, els instituts d'estadística, o altres institucions. En qualsevol cas, és summament important que la informació estigui disponible pels ciutadans.

Per altra banda, Conejo i Mora (2008) exposen que el grau de coneixement d'una persona sobre els centres penitenciaris esdevé un factor que condiciona la percepció entorn al delicte, ja que l'àmbit penitenciarí és una realitat molt propera a aquesta temàtica. Per exemple, és molt probable que el fet de tenir una experiència laboral d'aproximadament 20 anys en un centre penitenciarí tingui un gran impacte sobre les sensacions i/o creences vinculades al delicte.

Cal tenir present, que en aquest treball hi ha dos factors vinculats a l'àmbit penitenciarí, que malgrat la possible similitud, són diferents. Un d'ells és el grau de coneixement d'una persona sobre els centres penitenciaris, el qual s'acaba de mencionar, i l'altre és el fet de viure en un municipi en el qual hi ha un centre penitenciarí, el qual no apareix a la literatura científica revisada. Per exemple, una persona pot tenir un elevat nivell de coneixement sobre els centres penitenciaris perquè ha pogut visitar tots els de Catalunya en diverses ocasions, tanmateix, no resideix a cap població en la qual hi hagi una institució penitenciària.

Finalment, Blumenthal (2007) aprofundeix en el factor de la ideologia política en la seva recerca titulada: *Perceptions of crime: a multidimensional analysis with implications for law and psychology*. En aquesta es va extreure una conclusió que afirma que les persones amb ideologia conservadora tenen una major por al delictes en comparació a les liberals.

2.5.2 La victimització

La percepció de les persones sobre determinats fenòmens es construeix en base a diferents ítems, i un d'ells és l'experiència. En aquest sentit, s'està fent referència a l'experiència d'haver esdevingut víctima d'un delictes, essent un fet que té un gran impacte sobre la por al delictes i la inseguretat ciutadana.

Soria i Armadans (2009: 145) van definir víctima “com aquella persona que ha patit un acte criminal, denunciat o no, [...]” I al 1999, Cruz (citada per Muratori i Zubieta, 2013: 7) va definir victimització com “l'acte en el qual una persona és objecte de l'ús de la força, que li produeix un dolor físic o psicològic.”

Segons Morquecho i Vizcarra (2008), l'Organització de les Nacions Unides coordina a més de 70 països en la realització de l'Enquesta Internacional sobre Criminalitat i Victimització (International Crime Victims Survey)¹⁷. Els inicis d'aquesta se situen als Estats Units, concretament al 1965, aplicant-se anualment i posteriorment per semestres. L'objectiu principal d'aquesta enquesta és explorar el fenomen de la victimització, incidint especialment en l'impacte d'haver esdevingut víctima d'un delictes. Cal tenir present, que el respectiu qüestionari contempla tres grans àrees: el percentatge de victimització, les característiques dels delictes comesos per l'infractor, i l'opinió sobre la inseguretat.

Per altra banda, Inácio (2004) identifica dues tipologies de victimització: la primària, que reflecteix l'experiència individual i les conseqüències físiques, psicològiques, socials i econòmiques pel fet d'haver esdevingut víctima d'un delictes; i la secundària, la qual està

¹⁷ Per obtenir més informació es recomana consultar la següent pàgina web:
http://www.unicri.it/services/library_documentation/publications/icvs/

relacionada amb l'experiència amb la policia i el sistema jurídic i penal, com a conseqüència d'haver sigut víctima d'un delictes.

Ovalles (2010) també planteja dues categories de victimització: la directa, és a dir, la mateixa persona ha patit l'experiència de ser víctima d'un delictes, i per tant, obté informació sobre el fet delictiu a partir de la pròpia vivència; i la indirecta, en la qual una persona que forma part de la xarxa social o familiar ha sigut víctima d'un delictes, i en aquest sentit s'obté informació sobre aquest fenomen a partir de la seva vivència.

Vozmediano (2010) va publicar una investigació social, sota el títol *Percepción de inseguridad y conductas de autoprotección: propuestas para una medición contextualizada del miedo al delito*, en la qual es va formular una hipòtesi que afirmava que la por al delictes és superior als riscos objectius d'esdevenir víctima. Així doncs, al relacionar la variable d'haver esdevingut víctima d'un delictes i la de por al delictes, van sorgir dos resultats: el primer proclamava que les persones que no havien sigut víctimes d'un delictes, en general no tenien por al delictes; i el segon anunciava que les persones que sí havien esdevingut víctimes d'un delictes, en general tenien por al delictes de forma ocasional o freqüent.

En síntesi, des de la perspectiva d'aquest estudi, no esdevenir víctima d'un delictes està relacionat amb el fet de no tenir por al delictes. En canvi, haver sigut víctima d'un delictes evoca a tenir por ocasional o freqüent al delictes.

Muratori i Zubieta (2013) també van realitzar una investigació social relacionada amb la victimització, la qual es titula: *Miedo al delito y victimización como factores influyentes en la percepción del contexto social y clima emocional*. En aquesta, hi havien dos grups: un de persones que havien sigut víctimes de com a mínim un delictes, i l'altre de subjectes que no havien patit aquesta experiència.

Fent referència al grup que havia patit la victimització, el 47'14% havia sigut víctima d'un sol tipus de delictes (subgrup A), el 25'71% de dos (subgrup B), el 20% de tres (subgrup C), el 5'71% de quatre (subgrup D), i l'1'43% de cinc (subgrup E). Segons les conclusions extretes, les persones del subgrup A no tenien un grau més elevat de por al delictes

respecte als membres de l'altre grup, en canvi les del B, C, D i E -haver sigut víctimes de com a mínim dos tipus de delictes- sí mostraven una major por al delictes.

Així mateix, Pérez (2007: 73) indica que “el temor a ser víctima d'una agressió està relacionat amb la probabilitat que la persona estima de ser víctima d'un delictes, però al mateix temps són dues experiències diferents que s'expliquen per factors també diferents.” En altres paraules, l'autor expressa que témer ser víctima d'un delictes i reflexionar sobre les probabilitats de victimització són dos fets relacionats, tot i que tenen explicacions diferents.

En resum, a nivell teòric Inácio i Ovalles han plantejat dues categories diferents de victimització, que concretament són la primària i la secundària, i la directa i la indirecta. I a nivell pràctic, l'estudi de Vozmediano i el de Muratori i Zubieta demostren que la victimització té un gran impacte sobre la por al delictes.

2.5.3 El gènere

El gènere pot repercutir en la percepció social entorn al delictes? En aquest subapartat es pretén analitzar i respondre aquesta qüestió a través del material acadèmic i científic provinent de la literatura.

L'any 2006, Shafer, Huebner i Bynum (citats per Morquecho i Vizcarra, 2008) van afirmar que les dones tenen més temor al delictes que els homes. A més, també van exposar que els homes temen ser víctimes d'un delictes relacionat amb les seves propietats.

En una línia similar, Liebnitzky i Montero (2013) van realitzar una investigació social titulada *Miedo al crimen en estudiantes de la ciudad de Caracas*. Una de les conclusions extretes és que les dones tendeixen a tenir una major por al delictes en comparació als homes, idea que coincideix amb l'afirmació efectuada per Shafer, Huebner i Bynum.

L'any 1995 Ferraro i al 2000 Pain (citats per Morquecho i Vizcarra, 2008) van justificar aquesta major por al delictes perquè hi ha més probabilitats que les dones pateixin assetjaments sexuals i atacs físics respecte als homes.

En contraposició a tot això, Medina (2003) va elaborar una investigació social que es titula: *Inseguridad ciudadana, miedo al delito y policía en España*. En aquesta recerca es conclou que el gènere no té cap efecte directe sobre la percepció social entorn al delictes a Espanya.

En definitiva, la majoria dels autors consideren que el gènere té un impacte sobre la por al delictes, incidint en la idea que les dones tenen uns nivells més elevats de por al delictes respecte als homes. Tot i així, Medina rebutja que el gènere sigui un element condicionant.

2.5.4 Els mitjans de comunicació

Els mitjans de comunicació tenen una gran importància en la societat actual. De fet, popularment tenen implantada l'etiqueta de quart poder. Relacionant-ho amb el fenomen delictiu, és obvi pronunciar que els mitjans de comunicació actuen com a factor condicionant de la percepció social entorn al delictes, ja que les informacions que se'n deriven tenen un impacte important sobre la ciutadania. No obstant això, cal reconèixer que no és un element determinant, ja que sinó el contingut de les notícies i l'opinió de la població serien totalment equivalents.

Una autora que es refereix al tema dels mitjans de comunicació és Soto (2005). Ella estableix que la representació que una persona pot fer-se sobre la criminalitat depèn de tres factors: en primer lloc, de la seva experiència com a víctima o la del seu entorn; en el seu defecte, de les notícies dels mitjans de comunicació sobre el fet delictiu; i per últim, dels rumors provinents de persones que no són properes des d'un punt de vista relacional.

En aquest sentit, D'Adamo i García (2007) afirmen que la majoria d'informació que reben les persones sobre els temes d'interès públic no tenen origen en l'experiència personal, sinó en els mitjans de comunicació. A més, quanta menys experiència directa té un individu sobre un tema, més dependència dels mitjans de comunicació tindrà, ja sigui en relació a l'obtenció d'informació com en la formulació d'una opinió.

Per altra banda, D'Adamo i García (2007) introdueixen el concepte de frame o enquadre per fer referència a la selecció i l'èmfasi. És a dir, els mitjans de comunicació seleccionen els continguts a incloure en les seves agendes, tot recalcant uns temes, i alhora restant importància indirectament a uns altres. Un altre concepte que ambdós autors també tracten és el de saliència, que fa referència al nivell d'importància dels temes de l'agenda. En resum, el frame i la saliència signifiquen selecció i importància, respectivament. Cal tenir present, que aquests dos conceptes poden tenir un gran impacte en la societat. Per exemple, tractar el tema d'un atentat terrorista en els mitjans de comunicació pot provocar una multitud d'efectes, com que a diferents tertúlies d'opinió es debati sobre aquesta matèria, que esdevingui una gran oportunitat política per implantar mesures, que sigui un assumpte de conversa entre els ciutadans, entre d'altres aspectes.

Seguint en una línia similar, Fuentes (2005) presenta breument les tres fases o principis del treball informatiu dels mitjans de comunicació: en primer lloc, seleccionen els esdeveniments que es convertiran en notícia; en segon lloc, jerarquitzen les notícies segons l'ordre d'importància que considerin oportú; i en tercer lloc, duen a terme la tematització, és a dir, aconseguen que un fet determinat sigui tema de debat social.

Respecte a la primera fase, Fuentes (2005) remet que amb absència de selecció s'originaria un bloqueig informatiu en l'auditori, és a dir, es generaria el fenomen de la infoxicació¹⁸. Cal tenir present, que aquesta selecció ha de basar-se en algun criteri, que sol ser l'interès periodístic, i per tant, s'exclouran els continguts que provoquen una baixa audiència i també els que són perjudicials pels interessos socioeconòmics del mitjà.

Un altre concepte que presenten D'Adamo i García (2007) és l'efecte d'enquadre o efecte de framing. Aquest fa referència a la perspectiva o enfocament des del qual es tracta un tema en els mitjans de comunicació, tot generant-se diverses conclusions. És a dir, un mateix fet es pot descriure amb uns determinats qualificatius o amb uns altres, tot provocant un impacte diferent en el lector.

¹⁸ La infoxicació és un concepte utilitzat en l'àmbit de la comunicació per fer referència a un excés d'informació que dificulta al receptor comprendre-la, analitzar-la i assimilar-la.

Així mateix, Soto (2005) va estudiar les notícies del diari *El País* entre el 2002 i el 2003. Una de les conclusions extretes és que és molt important la ubicació d'aquestes en el diari¹⁹, ja que la por al delictes incrementa si les notícies sobre la criminalitat se situen en les quinze pàgines inicials.

Els titulars també tenen un gran impacte, ja que hi ha sectors de la població que únicament tenen temps per llegir aquesta part de la premsa. A més, en moltes ocasions els titulars són utilitzats com a filtres per posteriorment aprofundir en unes notícies o en d'altres. Per aquest motiu, els titulars impactants tenen més probabilitats d'aconseguir captar l'atenció de les persones. Per exemple, el dia 2 de gener del 2003 al mateix diari *El País* es podia trobar el següent titular: *“Una dona rep cinc punyalades a l'esquena a peu de carrer a Madrid quan anava amb la seva filla de 7 anys”*.

Per altra banda, D'Adamo i García (2007) introdueixen el tema dels “casos testimoni”, que fa referència a casos amb característiques particulars i poc freqüents que apareixen constantment als mitjans de comunicació pel seu gran impacte en la societat, tant des de l'inici del cas com en el seu desenvolupament. Els autors presenten dos casos argentins: el de Dalmasso i el de Garcia Belsunce. En qualsevol cas, a Espanya també hi ha altres exemples: els crims d'Alcàsser, el cas Marta del Castillo, el cas Bretón, entre d'altres.

Així doncs, els dos autors exposen que aquests casos tenen un enorme impacte en la societat, i a més solen tenir una presència major que les dades estadístiques. D'aquesta manera, tractar el tema del delictes o de la violència a partir dels “casos testimoni” suposa caure en el perill de convertir fets puntuals en quotidians, ja que la presentació quotidiana o regular d'aquestes situacions tan alarmants i extremes poden repercutir negativament en la imatge social del delictes. De fet, D'Adamo i García (2007) afirmen que gairebé el 40% dels delictes recents més recordats per la mostra estaven vinculats amb els “casos testimoni”, tenint present que majoritàriament apareixien els casos de Dalmasso i de Garcia Belsunce.

En aquest sentit, Queen (2013) comenta que els mitjans de comunicació solen focalitzar la seva mirada en les històries negatives, entre les quals es dedueix que hi ha els “casos

¹⁹ Soto fa referència al principi de jerarquitització establert per Fuentes.

testimoni”. A més, l'autor manifesta que la diferència existent entre la percepció social entorn al delictes i la realitat estadística és producte, en gran mesura, de les informacions transmeses pels mitjans de comunicació. I és que, al haver-hi tantes històries negatives és molt probable que augmenti el neguit de la població.

En la mateixa línia, Soto (2005: 37) proclama que “el major nombre de notícies sobre successos es dedica als delictes de menor incidència, però que causen més impacte social. Així, mentre en les notícies de premsa els successos amb major presència quantitativa són els homicidis i assassinats, que representen al voltant d'un terç del total de notícies sobre delinqüència, segons les estadístiques policials aquests delictes aconseguixen tan sols el 0'06% dels fets coneguts.” Aquesta realitat es pot il·lustrar en la següent gràfica:

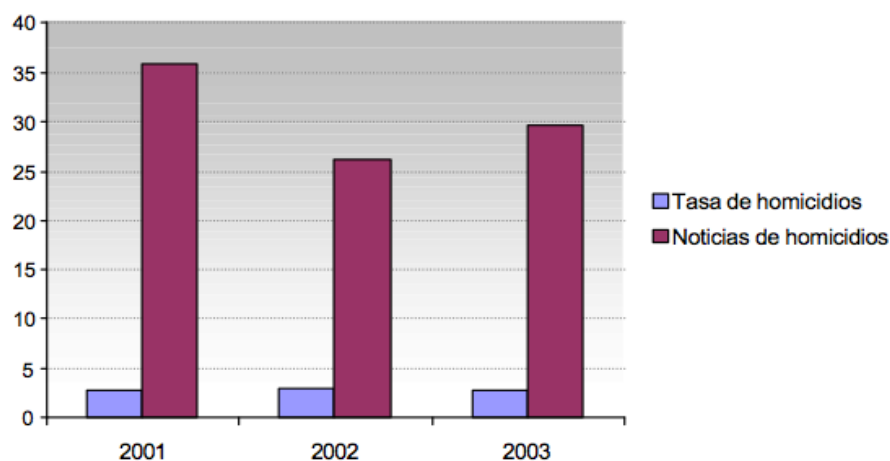

Gráfico n° 3. Tasa de homicidios y volumen de noticias⁸⁰

Font: *La influencia de los medios en la percepción social de la delincuencia*, Susana Soto Navarro (2005)

En resum, Soto (2005) considera que els mitjans de comunicació no ofereixen una visió real de la situació delictiva d'un país, ans al contrari, aquesta és deformada. I és que, aquests poden mostrar una gran quantitat de fets delictius amb independència de les dades oficials.

A tot això, Serrano (2007) afirma que els mitjans de comunicació contribueixen a originar una imatge social de la criminalitat esbiaixada, i ho atribueix al fet que aquests cerquen notícies que reflecteixin errors espectaculars, com per exemple equivocacions policials, fugues de persones que estan complint una condemna, errades judicials, entre d'altres. En conseqüència, es promou una certa desconfiança entorn al sistema judicial, podent augmentar indirectament la inseguretat ciutadana.

Per altra banda, Fuentes (2005) manifesta que habitualment s'atribueixen qualificatius negatius a la influència que exerceixen els mitjans de comunicació. Tanmateix, aquesta influència pot resultar beneficiosa en determinades ocasions, ja que permet la visibilització o presa de consciència col·lectiva sobre problemes socials vinculats al fet delictiu, com per exemple la violència domèstica. I aquesta presa de consciència col·lectiva és un requisit indispensable per dissenyar mesures enfocades a pal·liar una problemàtica social.

En definitiva, el factor dels mitjans de comunicació és el que més apareix a la literatura científica revisada com a condicionant de la percepció social entorn al delicte. De fet, hi ha articles, com per exemple el de *Medios de comunicación de masas y percepción social de la inseguridad* o el de *La influencia de los medios en la percepción social de la delincuencia*, que se centren únicament en aquest factor, i que per tant, consideren que és l'element explicatiu fonamental de la por al delicte i la inseguretat ciutadana.

2.5.5 El fenomen de l'alarma social

El fenomen de l'alarma social és un factor que condiona la percepció social entorn al delicte, ja que la presència d'aquests tipus d'esdeveniments tenen un impacte descomunal en les sensacions i/o creences de les persones sobre aquesta temàtica.

Serrano (2007) considera que els mitjans de comunicació tenen una gran influència en el fenomen de l'alarma social. De fet, ell remet que aquesta alarma social és únicament construïda pels mitjans de comunicació.

A tot això, Serrano (2007) introdueix el tema de l'efecte de la bola de neu. És a dir, si una notícia de caire delictiu publicada en un diari té molta incidència en la població, és molt probable que els demés diaris també en facin un tractament periodístic. I en conseqüència, és probable que aquell fet delictiu acabi generant una sensació d'alarma social.

El mateix autor expressa que després d'un atemptat terrorista o d'un fet delictiu terrorífic, el fenomen de l'alarma social pateix un auge significatiu. I és que, en el cas del terrorisme és molt comú que sorgeixin sensacions de temor i d'inseguretat.

Gómez (2007) posa l'exemple del crim d'Alcàsser, un cas que va originar un gran ressò mediàtic, i proclama que hi van haver moltes reaccions de temor, tot provocant una alarma social en relació als delictes sexuals i contra la vida.

En síntesi, el fenomen de l'alarma social es construeix bàsicament a partir dels mitjans de comunicació. En aquest sentit, és un factor que condiciona la por al delicte i la inseguretat ciutadana, tot comprovant-se després d'un atemptat terrorista o amb exemples com el del crim d'Alcàsser.

2.5.6 L'espai ambiental

Segons Morquecho i Vizcarra (2008), l'estudi de l'activitat delictiva i la ciutat es va iniciar cap al 1920 a partir de la proposta de diversos sociòlegs de l'Escola de l'Ecologia Humana de Chicago²⁰.

En aquest sentit, Liebnitzky i Montero (2013) proclamen que l'espai ambiental és un factor que condiciona la percepció social entorn al delicte. I és que, hi ha elements que s'associen amb l'activitat delictiva, o com a mínim no tenen un impacte positiu. Alguns exemples són: els grafitis, l'existència d'edificis abandonats, la presència de persones sense sostre, les ampolles d'alcohol buides a la via pública, l'acumulació de deixalles als carrers, la presència de ganivets, l'existència de locals on es consumeixen grans

²⁰ L'Escola de l'Ecologia Humana de Chicago, també anomenada Escola Sociològica de Chicago, va iniciar-se cap al 1920 i el seu objecte d'estudi és la sociologia urbana.

quantitats de substàncies tòxiques, entre d'altres.

En aquesta línia, Inácio (2004: 58) remet que “les condicions físiques i cíviques d'un barri (brutícia, deteriorament, aldarulls, vandalisme, grups conflictius) tendeixen a ser associades amb desordre i imprevisibilitat, tot generant inseguretat.”

Malgrat tot, Vidales (2012) afirma que no hi ha cap evidència clara que demostrï que el desordre condueix necessàriament al delicte. En altres paraules, tots aquests elements relacionats amb l'activitat delictiva no sempre indiquen la presència real d'un delicte. Per exemple, que hi hagin ampolles d'alcohol buides a la via pública no significa que s'hagi produït un robatori. En qualsevol cas, aquestes associacions esmentades demostren la importància de la percepció, ja que regula en gran mesura el comportament de l'ésser humà.

Moon et al. (2011) van realitzar una investigació social titulada: *Perceptions of crime, engagement with the police, authorities dealing with antisocial behaviour and Community Payback: Findings from the 2010/11 British Crime Survey*. En aquesta s'extreu la següent conclusió: el desordre social existent a una zona determinada provoca que es cometin més delictes, i quants més crims succeeixin en un espai determinat més desordre i malestar ciutadà s'originarà. I per tant, es genera un cicle viciós que dificulta la modificació de la situació.

Wilson i Kelling (citats per Medina, 2003: 4) anomenen aquest fet com la teoria del vidres trencats: “Aquesta teoria ve a dir que quan els ciutadans observen aquests signes de desordre el missatge implícit que reben és el corresponent a què tot està permès, tot provocant més desordre i la inhibició dels ciutadans d'aquestes àrees amb el consegüent deteriorament del control social informal. Així acaba generant-se més delinqüència en un espiral viciós.”

En conclusió, hi ha elements que s'associen amb l'activitat delictiva, com per exemple l'acumulació de deixalles als carrers. En relació a això, Vidales remet que no hi ha una relació causal entre aquests elements i la comissió d'un delicte, tanmateix, la teoria dels vidres trencats proclama tot el contrari. En qualsevol cas, l'associació d'aquests elements

amb el fenomen delictiu és quelcom que succeeix i que implica que augmenti la por al delictu i la inseguretat ciutadana. Per tant, l'espai ambiental té un gran impacte sobre la percepció social entorn al delictu.

2.5.7 L'estigmatització de determinats espais com a insegurs

Pyszczek (2012) contextualitza el procés d'estigmatització des d'una perspectiva conceptual per demostrar que els espais etiquetats com a insegurs és un factor que condiona la percepció social entorn al delictu, i en especial entorn la seguretat. Així doncs, l'autor remet que des de l'etiquetatge fins a la discriminació hi ha cinc fases: l'etiquetat, els estereotips, la distància o separació, els prejudicis i la discriminació.

L'etiquetat és una marca que designa un tret diferencial d'un espai determinat, tenint present que esdevé una característica gairebé irreversible una vegada s'assumeix de forma generalitzada.

Els estereotips permeten atribuir característiques comunes als espais etiquetats. És a dir, l'espai deixa de tenir una única etiqueta per convertir-se en un indret particular amb característiques comunes, les quals serveixen per establir diferències respecte la resta de zones.

La distància o separació implica que les persones que resideixen en aquests espais estigmatitzats siguin considerats membres d'un grup diferent a la resta de la població. Quan succeeix aquest fet se sol proclamar l'expressió: "ells" front a "nosaltres".

Els prejudicis responen al fet de tenir idees preconcebudes o d'emetre judicis de valor de forma precipitada envers els habitants de l'espai estigmatitzat. Per exemple, el prejudici que s'atribuiria a una persona que resideix en un barri categoritzat com a perillós és el de persona perillosa.

I per últim, Pyszczek (2012: 45) remet que la discriminació és "l'exclusió o segregació de persones o espais, que s'efectua a nivell social, polític i cultural, entre d'altres."

Així doncs, aquestes cinc fases poden dur-se a terme successivament. Tanmateix, no totes cinc han de desenvolupar-se necessàriament, ja que etiquetar un espai no significa que s'acabi discriminant a la població d'aquella zona. I és que, sinó s'estaria cometent la fal·làcia de l'efecte dominó, la qual consisteix en argumentar que si succeeix "A" també succeirà "B", i això desembocarà inevitablement a "C", "D", "E", etc.

Un altre autor que es pronuncia sobre aquest tema és Fraile (2007). Ell també considera que es formen imatges col·lectives sobre certs llocs, tot originant-se l'estigmatització d'un espai. Per exemple, l'autor creu que en general les zones d'oci es perceben com a indrets segurs, en canvi determinats barris perifèrics, amb poca il·luminació i on viuen persones amb rendes baixes poden percebre's més fàcilment com a llocs insegurs.

Així mateix, Fraile (2007: 5) proclama que "hem de tenir en compte que un lloc percebut com a perillós, encara que no ho sigui, acabarà sent-ho." En aquest sentit, Fraile es basa en el *Teorema de Thomas*, anteriorment esmentat, per manifestar el poder de l'etiquetatge, essent capaç de transformar una realitat per la simple categoria que se li atribueix.

Tanmateix, l'autor afirma que aquest procés d'etiquetatge és una construcció social, i que per tant, tal com s'ha originat una imatge determinada també es pot destruir o canviar. En qualsevol cas, l'autor és conscient que aquests canvis són lents, però transmet que això no ha de ser una excusa per no activar-los.

Fraile (2007) també centra el seu relat en la influència exercida pels mitjans de comunicació en la formació d'una imatge sobre determinades zones. Per exemple, si en la població "A" i en la "B" han succeït gairebé el mateix nombre de fets delictius en els darrers dos anys, i des dels mitjans de comunicació es presenten més notícies d'aquesta índole a la població "A" que a la "B", s'estarà incentivant la creença que el municipi "A" és més perillós que el "B".

Per altra banda, Vozmediano i San Juan (2006) posen èmfasi en el concepte de migració territorial del delictes, fent referència a la disminució dels índexs de delinqüència en un territori, alhora que s'augmenten en un altre. La curiositat rau en què la por al delictes no

necessàriament decreix en aquestes circumstàncies, ja que aquell territori ja té implantada l'etiqueta de perillós. Per tant, la sensació d'inseguretat en aquell espai podria perdurar independentment dels elements objectius.

En síntesi, implantar una etiqueta a un territori pot ser el primer pas per desembocar a les següents fases del procés d'estigmatització. En aquest sentit, aquestes etiquetes tenen un gran poder, tal com s'ha demostrat amb el *Teorema de Thomas*, i es construeixen en certes ocasions a partir de la informació transmesa pels mitjans de comunicació. La pregunta és: aquesta estigmatització pot desaparèixer? Fraile considera que sí, tot i reconèixer la gran dificultat que suposa. I és que, l'estigma pot perdurar fins i tot quan ja han desaparegut els alts nivells de delinqüència.

2.5.8 Els agents de seguretat pública

Segons Inácio (2004), un dels factors condicionants de la percepció social entorn al delicte és la confiança en les institucions de control formal, fent referència especialment als agents de seguretat pública²¹ i al sistema penal.

Fent èmfasi en els agents de seguretat pública, la seva imatge d'eficàcia o d'ineficàcia és un element molt important, ja que transmet confiança o desconfiança als ciutadans. Per exemple, si les dades estadístiques mostren que la policia no té cap incidència en el decreixement dels fets delictius o en la minimització de l'impacte d'aquests, és molt possible que es redueixi la confiança de la ciutadania envers ella. Conseqüentment, podria incrementar la por al delicte i la inseguretat ciutadana.

Al 1988, els autors Box, Hale i Adrews (citats per Morquecho i Vizcarra, 2008) van investigar els fenòmens de la por al delicte i la confiança en la policia. La conclusió extreta va ser que els entrevistats que pensaven que la policia estava realitzant una bona tasca se sentien més segurs quan caminaven per la via pública, a diferència dels que consideraven que les funcions policials es caracteritzaven per la seva no efectivitat.

²¹ Per agents de seguretat pública es fa referència al personal que vetlla per la seguretat ciutadana des de l'administració pública. Per tant, és evident que no s'estan incloent els agents privats de seguretat.

En contraposició a aquesta darrera investigació social, Medina (2003) va realitzar un estudi titulat *Inseguridad ciudadana, miedo al delito y policía en España*, en el qual una de les hipòtesis assenyalava que els ciutadans que tenen una major confiança en la policia tenen menys por al delictes. Malgrat tot, una de les conclusions extremes indicava que la satisfacció amb la policia no té cap efecte considerable sobre la percepció social entorn al delictes.

Un altre aspecte important és la visibilitat de la policia al carrer. La pregunta que cal plantejar-se és: l'absència de policia a la via pública transmet una sensació d'inseguretat? La corresponent resposta no és homogènia, ja que no tots els ciutadans tindran la mateixa opinió al respecte. En qualsevol cas, és important tenir present que és un factor que pot condicionar la por al delictes, tal com estableix el mateix Inácio (2004).

Així mateix, Inácio (2004) considera que la rapidesa de resposta per part dels agents de seguretat pública és essencial per contribuir positivament en la confiança dels ciutadans. Per exemple, si una persona és víctima d'un delictes de robatori a la seva llar, realitza una trucada al 112 i la policia arriba al domicili dues hores després del fet, pot estimular la sensació d'inseguretat i desconfiança envers la mateixa policia.

El nivell de qualificació i/o preparació de la policia pot ésser un altre factor que afecti en la confiança sobre els cossos de seguretat, sempre i quan els ciutadans tinguin coneixement al respecte, ja sigui positiu o negatiu. Cal tenir present, que el grau de qualificació i/o preparació pot ésser elevat, però la percepció entorn aquests dos ítems sigui negativa. Així doncs, serà la percepció la que repercutirà sobre la por al delictes, i no el nivell real de qualificació i/o preparació.

Segons Vidales (2012), és summament important la interacció existent entre la policia i els ciutadans. És a dir, si els subjectes poden comunicar-se amb freqüència amb els agents de seguretat pública es generarà un clima de major confiança, a diferència de si el contacte és mínim o inexistent. En aquest sentit, Medina (citada per Vidales, 2012: 479) remet que "la clau no està en incrementar la presència policial, sinó en què es produeixi un canvi en el tipus d'estratègies policials desenvolupades i de les interaccions mantingudes amb els ciutadans."

Vidales (2012) considera que informar a la ciutadania sobre les funcions i tasques que exerceixen els cossos de seguretat és un factor a tenir present. Per exemple, si una persona sap que els agents de seguretat pública treballen les 24 hores del dia, podrà tenir una major seguretat que si desconeix aquesta informació.

Per altra banda, la presència policial pot generar un sentiment d'inseguretat. I és que, en diverses ocasions s'ha pogut apreciar que els agents de seguretat pública han actuat a través de la violència o coacció. Un clar exemple és el desallotjament dels Indignats²² de Plaça Catalunya (Barcelona) al maig del 2011 per part dels antidisturbis, el qual es va caracteritzar per la violència, i en conseqüència, més d'un centenar de persones van resultar ferides²³.

Seguint la mateixa línia, aquestes actuacions policials solen tenir una especial repercussió mediàtica, ja que sorgeixen crítiques des dels mitjans de comunicació, tertúlies de televisió, partits polítics, entre d'altres agents. Aquesta repercussió mediàtica pot provocar que s'estigmatitzi als agents de seguretat pública com a professionals que actuen violentament de forma generalitzada.

En conclusió, el factor dels agents de seguretat pública té un gran impacte sobre la por al delicte i la inseguretat ciutadana. De fet, aquest pot ésser explicat per com a mínim els següents set factors: l'eficàcia o ineficàcia de les accions policials, la visibilitat d'aquests professionals al carrer, la rapidesa de resposta, la qualificació i/o preparació, la interacció amb els ciutadans, la informació de les seves funcions i tasques, i l'actuació generalitzada a través de la violència o coacció.

2.5.9 Internet: un nou escenari

San Juan, Vozmediano i Vergara (2009) introdueixen l'Internet com a nou escenari vinculat a la percepció social entorn al delicte. Així doncs, la ciutat ja no és l'únic indret on hi ha perill de ser víctima d'un crim, ja que l'activitat delictiva a Internet ja és una realitat.

22 Els Indignats és un moviment ciutadà que es manifestava activament l'any 2011 per reclamar una multitud de canvis polítics.

23 Informació extreta de: <http://www.rtve.es/noticias/20110527/los-mossos-despliegan-plaza-cataluna-para-retirar-objetos-limpiar-zona/435016.shtml>

El ciberbullying i el grooming²⁴ són dos clars exemples de fenòmens delictius associats a Internet. Un cas de grooming que va tenir una gran repercussió mediàtica va ser el d'Amanda Todd²⁵, i en conseqüència, va ser una notícia que va provocar l'increment de la por als delictes associats a Internet.

San Juan et al. (2009) manifesten que si l'estudi sobre els ciberdelictes encara és molt inicial, ja que és un fenomen molt recent des d'un punt de vista històric, encara ho és més la percepció social entorn als ciberdelictes. De fet, aquests autors exposen que a Espanya encara no s'han realitzat publicacions científiques sobre aquesta temàtica tan innovadora. Per tant, hi ha un camp d'investigació molt ampli que serà convenient analitzar en els propers anys.

En qualsevol cas, San Juan et al. (2009) ja apunten a què hi hauran conductes derivades de la por als ciberdelictes, com per exemple no realitzar compres a través d'Internet pel temor a ser estafats. Malgrat tot, l'estudi d'aquest tema també és escàs i caldrà aprofundir-hi molt.

En resum, Internet és un nou escenari vinculat a la percepció social entorn al delicte, podent-se demostrar a partir del temor o la inseguretat a fenòmens com el ciberbullying i el grooming. Tanmateix, l'estudi sobre aquesta temàtica és molt recent i la base científica és gairebé inexistent.

2.5.10 Síntesi dels factors que condicionen la percepció social entorn al delicte

En el marc teòric s'han identificat i explicat múltiples factors que condicionen la percepció social entorn al delicte. A continuació, hi ha una taula on s'enumeren tots els factors prèviament presentats:

24 La diferència entre ciberbullying -també anomenat ciberassetjament escolar- i grooming és que, en el primer l'assetjador/a és un/a o més menors i la víctima un/a menor, i en el segon l'assetjador/a és un/a o més adults i la víctima un/a menor.

25 L'adolescent es va suïcidar al 2012 amb només 15 anys després d'haver sigut víctima d'un ciberassetjament.

Factors que condicionen la percepció social entorn al delictu	
1. La victimització.	18. El grau de coneixement dels centres penitenciaris.
2. El gènere.	19. El context econòmic.
3. Els mitjans de comunicació.	20. Les característiques de la comunitat.
4. El fenomen de l'alarma social.	21. El nivell de cohesió i integració existent en un territori.
5. L'espai ambiental.	22. El lloc de residència.
6. L'estigmatització de determinats espais com a insegurs.	23. La grandària de l'habitatge.
7. Els agents de seguretat pública.	24. Les polítiques socials d'habitatge que existeixen.
8. El nou escenari d'Internet.	25. El disseny de campanyes de prevenció.
9. L'edat.	26. La difusió de mesures d'autoprotecció.
10. La joventut estigmatitzada com a perillosa.	27. L'establiment d'auditories de seguretat.
11. La socialització.	28. La identificació i recuperació de zones deteriorades.
12. L'estil de vida.	29. La planificació medioambiental.
13. Les capacitats d'afrontament.	30. L'elaboració de pautes de convivència compartides.
14. La ideologia o el posicionament polític.	31. La resolució informal de conflictes a través de la mediació.
15. L'experiència personal indirecta entorn al fet delictiu.	32. La conciliació i la reparació.
16. El nivell d'estudis.	33. L'atenció i assessorament a les víctimes.
17. Els ingressos familiars.	34. L'accés a les dades referents a l'activitat delictiva.

Font: Elaboració pròpia.

Dels 34 factors enumerats, la literatura científica revisada dona un major protagonisme als següents vuit: la victimització, el gènere, els mitjans de comunicació, el fenomen de l'alarma social, l'espai ambiental, l'estigmatització de determinats espais com a insegurs,

els agents de seguretat pública, i el nou escenari d'Internet.

Cal destacar, que en aquesta recerca es pretén incorporar un nou factor: el fet de viure en un municipi en el qual hi ha un centre penitenciari. Malgrat que no ha sigut un factor que hagi aparegut a la bibliografia consultada, es creu convenient introduir-lo pel següent motiu: l'elecció del municipi de Sant Joan de Vilatorrada com a territori d'estudi -en aquesta població hi ha el Centre Penitenciari Lledoners- permet investigar si aquest possible nou factor repercuteix en la percepció social entorn al delicte.

3. Justificació de la recerca

Una vegada s'ha presentat i analitzat el marc teòric, es pretén argumentar la idoneïtat de dur a terme aquesta investigació social. Tot seguit, s'exposen els quatre motius que justifiquen l'aplicació d'aquesta recerca.

La percepció social entorn al delicte és un tema que està a l'agenda política. Un clar exemple és el dels atemptats, ja que, des d'una perspectiva política, no només cal eradicar-los, sinó també minimitzar els temors que se'n deriven. Així doncs, l'activitat delictiva i les respectives sensacions no són temes que generin indiferència a nivell polític, ans al contrari, solen ser molt rellevants.

Així mateix, la por al delicte i la inseguretat ciutadana són dos conceptes similars, però no exactament iguals. Malgrat tot, en alguns articles científics es considera que són conceptes sinònims, però també n'hi ha d'altres que expliciten les seves diferències. En aquest sentit, s'ha optat per tractar-los com dos termes diferents, tal com s'ha justificat en el subapartat anomenat *Inseguretat Ciutadana*, fent referència a la definició d'Inàcio. En qualsevol cas, a la bibliografia consultada no hi ha hagut cap estudi que hagi investigat àmpliament -només s'ha tractat la diferència conceptual- aquests dos fenòmens de forma independent, és a dir, sense unificar-los. Per aquest segon motiu, es justifica la idoneïtat d'aquesta recerca.

A més, la literatura científica revisada presenta, tal com s'ha esmentat, 34 factors que

condicionen la percepció social entorn al delicte. No obstant això, entre els autors que tracten aquest tema no hi ha cap consens sobre quin és el factor més influent. Així doncs, un altre motiu que justifica la realització d'aquesta investigació social és la pretensió de descobrir quin factor té un nivell d'incidència major.

Finalment, a la literatura científica consultada no s'ha tingut present el següent factor: viure en un municipi en el qual hi ha un centre penitenciari. Així doncs, s'ha escollit la població de Sant Joan de Vilatorrada, perquè es pugui estudiar el nivell d'influència d'aquest factor. Aquest element pot atribuir al projecte la categoria d'innovador, especialment si es demostra que té un impacte sobre la por al delicte i la inseguretad ciutadana, ja que s'estarà contribuint a enriquir l'explicació d'ambdós fenòmens.

4. Objectius i hipòtesis

L'objectiu general d'aquesta recerca és aprofundir en el coneixement de la percepció social entorn al delicte, així com en els condicionants que operen en aquesta percepció al municipi de Sant Joan de Vilatorrada.

Per tal de dur a terme l'objectiu general, es preveuen els següents tres objectius específics:

1. Saber quin és el nivell de por al delicte al municipi seleccionat.
2. Conèixer quin és el grau d'inseguretad ciutadana a la població seleccionada.
3. Esbrinar quin és el factor, entre la victimització, el gènere, els mitjans de comunicació, el fenomen de l'alarma social, l'espai ambiental, l'estigmatització de determinats espais com a insegurs, els agents de seguretad pública, el nou escenari d'Internet, i el fet de viure en un municipi en el qual hi ha un centre penitenciari, que més condiona la percepció social entorn al delicte en el municipi escollit.

En el disseny d'aquesta recerca ens guiarà la següent hipòtesi: la percepció social entorn al delicte al municipi de Sant Joan de Vilatorrada ens mostrarà baixos nivells de por al delicte i d'inseguretat ciutadana, i el factor que més incideix en aquesta percepció és el dels mitjans de comunicació.

Com es pot apreciar, aquesta hipòtesi està composta per dues premisses: una referent a quina és la percepció social entorn al delicte, i l'altra a quin és el factor que més impacta sobre aquesta percepció. Tot seguit, es pretén justificar la hipòtesi a partir de la literatura científica anteriorment analitzada.

En referència a la primera premissa de la hipòtesi, en el subapartat d'*Origen i recorregut de l'estudi de la por al delicte* s'ha mostrat que Muratori i Zubieta (2013) van realitzar una investigació social en la qual es van estudiar tres nivells de por al delicte: baix, mitjà i alt. I una de les conclusions extretes va ser que la major part de la mostra es caracteritzava per tenir un grau mitjà o baix de por al delicte, tot i que predominava mínimament el grau baix. Encara que aquest resultat no pugui ser extrapolable al municipi de Sant Joan de Vilatorrada, sí que permet fer la següent previsió: la por al delicte en aquesta població tindrà uns nivells baixos.

A més, aquesta primera premissa també es justifica tot recorrent al subapartat d'*Anàlisi de la inseguretat ciutadana a través del CIS*. En aquest es reflecteix que la preocupació per la inseguretat ciutadana a l'estat espanyol, ja sigui com a problema principal a Espanya o com a problema personal, ha disminuït progressivament des del novembre del 2007 fins al mateix mes del 2013. Amb l'anàlisi d'aquests baròmetres del CIS, es pot afirmar que actualment la inseguretat ciutadana no es percep com un problema preocupant, fet que permet preveure que la percepció d'inseguretat de les persones de Sant Joan de Vilatorrada serà també baixa.

En relació a la segona premissa de la hipòtesi, es parteix també de l'anàlisi efectuat sobre la literatura científica revisada. En aquest sentit, s'han realitzat nombroses investigacions socials que mostren que existeix una multiplicitat de factors al voltant de la percepció social entorn al delicte. Entre aquests múltiples factors, en el marc teòric s'ha pogut apreciar que gran part d'aquesta literatura incorpora el tema dels mitjans de comunicació

com a factor que té una enorme incidència. De fet, com s'ha esmentat, hi ha nombrosos estudis i articles que se centren únicament en aquest factor, i que per tant, consideren que és l'element explicatiu fonamental.

Per aquest motiu, es partirà de la centralitat dels mitjans de comunicació al analitzar els condicionants que operen en la percepció social entorn al delictes, però sense renunciar a l'anàlisi dels altres factors seleccionats en el tercer objectiu específic, els quals la literatura també ha determinat com a primordials.

5. Metodologia

5.1 Àmbit d'estudi

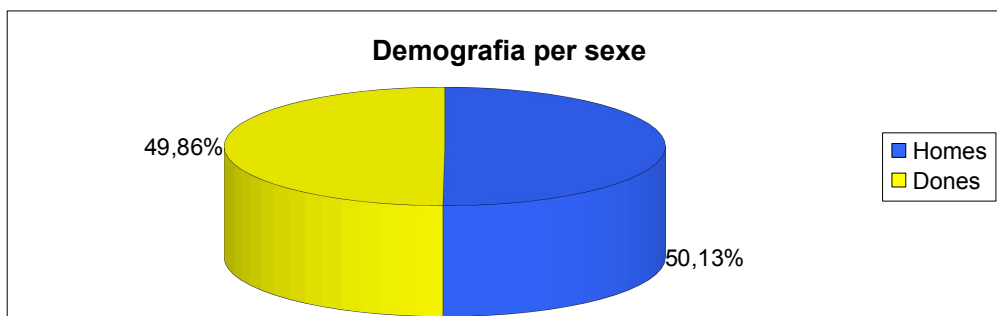
L'àmbit d'estudi d'aquesta recerca és el municipi de Sant Joan de Vilatorrada. L'elecció d'aquesta població, tal com s'ha justificat anteriorment, és perquè permet incorporar l'estudi del següent factor: tenir un centre penitenciari al mateix municipi en el qual es resideix.

Sant Joan de Vilatorrada és una població de la comarca del Bages²⁶, que segons Idescat (2013) té 10.793 habitants, una superfície de 16'4 km², una altitud de 1'806400 metres, una longitud de 1'806400° i una latitud de 41'745142°. A continuació, es mostrarà la realitat sociodemogràfica del mateix municipi, tot analitzant el sexe, l'edat i el lloc de naixement.

A Sant Joan de Vilatorrada hi ha 5.411 homes -equival al 50'13% de la població total- i 5.382 dones -representa el 49'86% de la població total- (Idescat, 2013). Per tant, en aquest municipi hi ha més homes que dones, tot i que la diferència entre ambdós col·lectius és mínima.²⁷

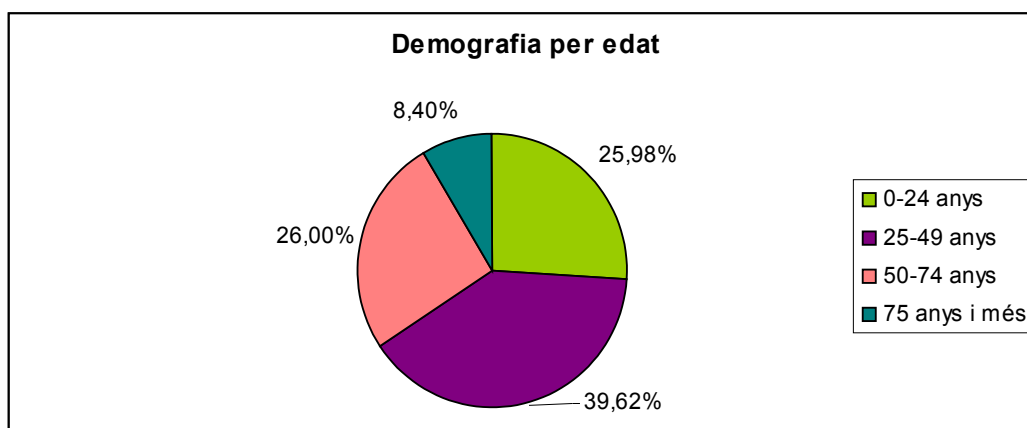
26 El Bages és una comarca de Catalunya que té com a capital la ciutat de Manresa. Aquesta forma part de la província de Barcelona i concretament està situada a la Catalunya Central.

27 Per observar la taula d'aquesta gràfica, vegeu la pàgina 64.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (2013).

Per altra banda, a Sant Joan de Vilatorrada hi ha 2.804 persones que tenen entre 0 i 24 anys -equivaleix al 25'98% de la població total-, 4.276 entre 25 i 49 anys -representa el 39'62% de la població total-, 2.806 entre 50 i 74 anys -correspon al 26% de la població total-, i 907 de 75 anys i més -equivaleix al 8'4% de la població total- (Idescat, 2013). En definitiva, la major part de la població d'aquest municipi està en la franja d'edat que oscil·la entre els 25 i 49 anys.²⁸

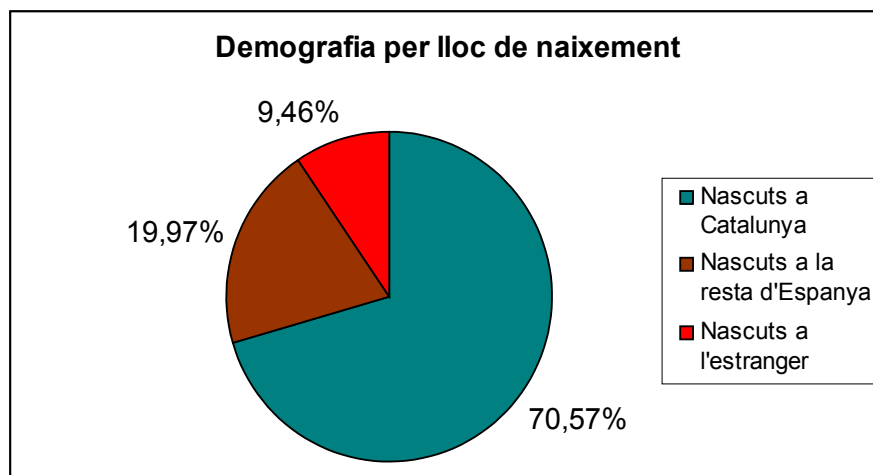

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (2013).

En quant al lloc de naixement, a Sant Joan de Vilatorrada hi ha 7.617 persones que han nascut a Catalunya -equivaleix al 70'57% de la població total-, 2.155 a la resta d'Espanya -correspon al 19'97% de la població total-, i 1.021 a l'estranger -representa el 9'46% de la població total- (Idescat, 2013). Així doncs, en aquesta població hi ha una clara tendència pel que fa a persones que han nascut a Catalunya.²⁹

²⁸ Per observar la taula d'aquesta gràfica, vegeu la pàgina 64.

²⁹ Per observar la taula d'aquesta gràfica, vegeu la pàgina 65.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (2013).

En síntesi, al municipi de Sant Joan de Vilatorrada hi ha més homes que dones, malgrat que la diferència és mínima. A més, la major part de la població està en la franja d'edat que oscil·la entre els 25 i 49 anys. I per últim, hi ha una clara tendència a favor de l'opció d'haver nascut a Catalunya.

Per altra banda, és interessant realitzar una breu comparació entre Sant Joan de Vilatorrada i Catalunya a partir de les mateixes característiques sociodemogràfiques analitzades i des d'una perspectiva proporcional. Pel que fa al sexe, a diferència de Sant Joan de Vilatorrada, a Catalunya hi ha més dones que homes, tot i que la diferència és mínima -el 50'68% són dones i el 49'32% són homes-. En referència a l'edat, la franja predominant també és la que oscil·la entre 25 i 49 anys, havent-hi una diferència del 2'24%, ja que a Sant Joan de Vilatorrada el percentatge és del 38'86%, i en canvi a Catalunya del 36'62%. I en quant al lloc de naixement, a tots dos territoris destaca l'opció d'haver nascut a Catalunya, amb una diferència del 6'88%, ja que a Sant Joan de Vilatorrada el percentatge és del 70'57%, i en canvi a Catalunya del 63'69%.³⁰

5.2 Disseny, mostra i criteris d'inclusió de la recerca

Els criteris d'inclusió i d'exclusió són dos elements necessaris per tal de conèixer l'univers o la població total estudiada. Així doncs, tots els subjectes empadronats a Sant Joan de Vilatorrada formen part de l'univers, essent l'empadronament el criteri d'inclusió. Per tant,

³⁰ Per obtenir més informació, vegeu la pàgina 65.

el criteri d'exclusió és no estar empadronat en aquest municipi.

Així mateix, també és summament important identificar la mostra d'aquesta recerca. Per obtenir-la s'ha utilitzat una fórmula destinada a calcular les poblacions finites³¹. En aquest sentit, el nombre de casos que es requereixen per un univers de 10.793 persones és de 2.030 subjectes³².

Per altra banda, la metodologia escollida per a la recollida de dades és la quantitativa, ja que és la millor via per analitzar les relacions causals entre tots els factors estudiats i la percepció social entorn al delicte, i també per comprovar si les hipòtesis esmentades anteriorment són verificades o falsades.

Per operacionalitzar la metodologia quantitativa s'utilitzarà la tècnica de l'enquesta, que és un dels procediments d'investigació social més conegut. Aquesta permet obtenir mesures quantitatives d'una gran varietat de característiques objectives i subjectives de la població. Cal tenir present, que les enquestes seran realitzades per via telefònica.

5.3 Variables, mostreig, mètodes de mesurament i anàlisi dels registres

Les variables independents d'aquesta recerca són els nou factors que condicionen la percepció social entorn al delicte. És a dir, aquestes variables són: la victimització, el gènere, els mitjans de comunicació, el fenomen de l'alarma social, l'espai ambiental, l'estigmatització de determinats espais com a insegurs, els agents de seguretat pública, el nou escenari d'Internet, i el fet de viure en un municipi en el qual hi ha un centre penitenciari. Per altra banda, les variables dependents són: la por al delicte i la inseguretat ciutadana. I per últim, les variables moderadores són: el sexe i l'edat.

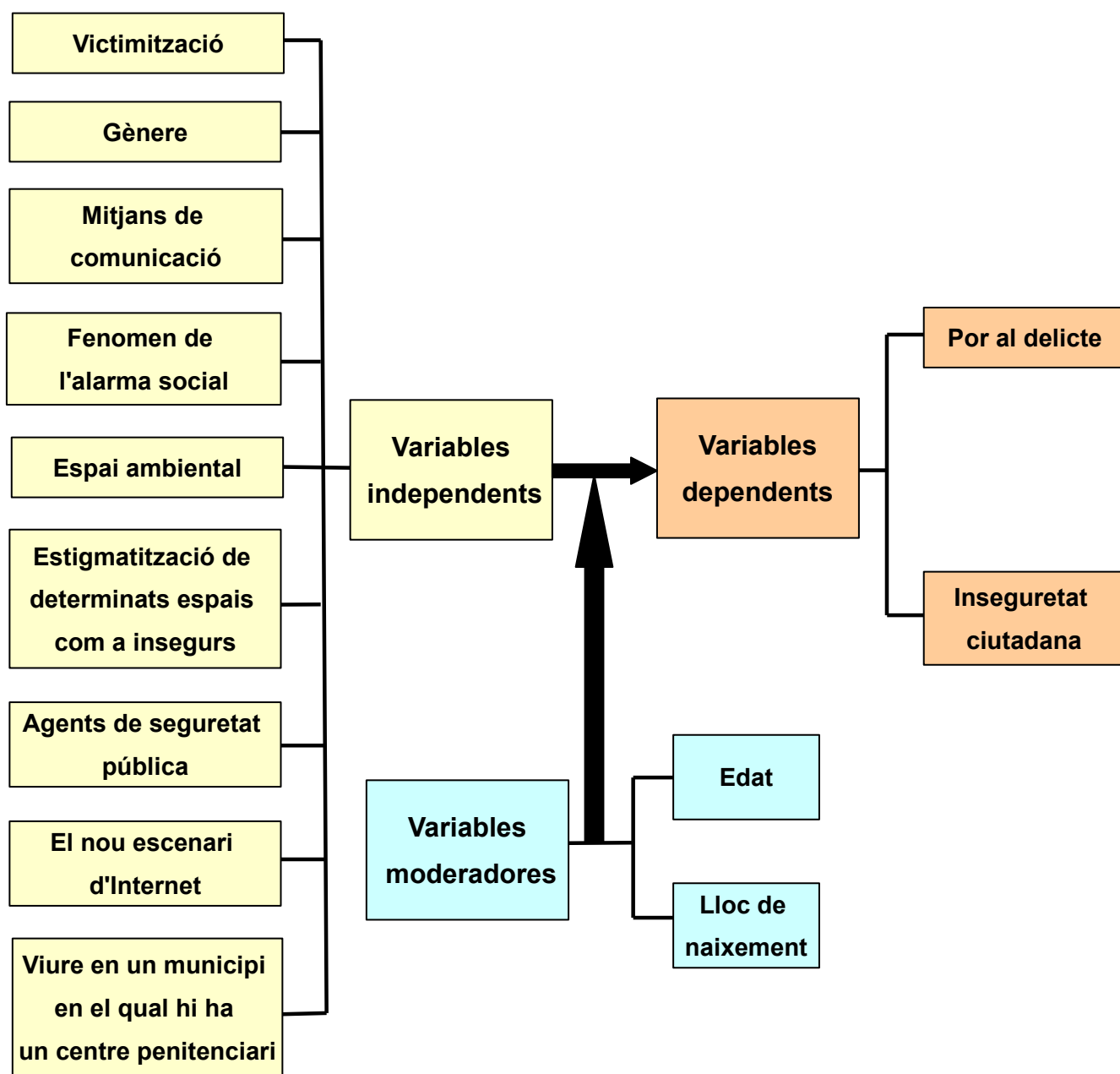
En aquest sentit, es pretén estudiar l'impacte provocat per les variables independents sobre les dependents, o dit d'una altra manera, l'objectiu és esbrinar en quina mesura els

31 La fórmula utilitzada ha estat extreta de la pàgina 10 del següent link:
<http://web.upcomillas.es/personal/peter/investigacion/Tama%F1oMuestra.pdf>

32 S'ha utilitzat un programa que calcula la mostra necessària segons la mida de la població i el nivell de confiança. Aquest programa es pot consultar a la següent pàgina web: <http://www.macorr.com/sample-size-calculator.htm>

factors condicionants regulen el comportament de la por al delictes i la inseguretat ciutadana.

D'altra banda, les variables moderadores seran útils per comprovar si exerceixen una influència sobre la relació entre les variables independents i les dependents, tenint present que en cas afirmatiu serà important analitzar el tipus d'influència existent. A continuació, es mostra un esquema que pretén il·lustrar la combinació entre aquestes tres tipologies de variables.

Font: Elaboració pròpia.

Tot seguit, s'aplicarà el mostreig probabilístic estratificat. Aquest es caracteritza pel fet de tenir informació prèvia sobre el conjunt de la població estudiada, fet que permet distingir i agrupar en tres estrats les característiques sociodemogràfiques de sexe, edat i lloc de naixement. Els dos objectius d'aquest mostreig són: en primer lloc, mantenir la màxima proporcionalitat possible entre les característiques de l'univers i de la mostra, i per tant, cercar que la mostra sigui representativa de l'univers; i en segon lloc, assignar a l'atzar l'elecció de la mostra, i per tant, evitar la selecció dels seus membres a partir de criteris subjectius.

Per altra banda, totes les variables independents i dependents seran tractades com a variables contínues ordinals. Per aquest motiu, es mesuraran a través d'una escala amb cinc nivells -0, 1, 2, 3 i 4-. En quant a la por al delictes, 0 equivaldrà a gens por al delictes, 1 a poca por al delictes, 2 a una por al delictes moderada, 3 a bastant por al delictes, i 4 a molta por al delictes.

En referència a la inseguretat ciutadana, 0 equivaldrà a gens inseguretat ciutadana, 1 a poca inseguretat ciutadana, 2 a una inseguretat ciutadana moderada, 3 a bastant inseguretat ciutadana, i 4 a molta inseguretat ciutadana.

I pel que fa als factors que condicionen la percepció social entorn al delictes, 0 equivaldrà a factor gens influent, 1 a poc influent, 2 a moderadament influent, 3 a bastant influent, i 4 a molt influent.

Posteriorment, s'utilitzarà el programa informàtic *R* per tal de treballar les dades recollides, realitzar càlculs i construir gràfiques. Aquest programa es caracteritza per emmagatzemar i manipular -en el bon sentit de la paraula- les dades de forma efectiva, tenir operadors de càlcul sobre variables indexades, disposar d'una multitud d'eines estadístiques i gràfiques, utilitzar un llenguatge de programació desenvolupat, simple i eficaç, etc.³³ Cal tenir present també, que és un programa gratuït, i per tant, no s'haurà de contemplar cap cost econòmic en aquest concepte.

33 Informació extreta de: <http://cran.r-project.org/doc/contrib/R-intro-1.1.0-espanol.1.pdf>

El programa *R* serà summament útil per realitzar una anàlisi de correlació entre les variables independents i les dependents amb l'objectiu de determinar la relació o dependència existent entre elles. En altres paraules, amb l'anàlisi de correlació estadística es pretén esbrinar si els canvis en les variables independents tenen un impacte sobre els canvis de les dependents. Si això succeeix, significa que aquestes dues tipologies de variables estan correlacionades. Cal tenir present, que en aquesta anàlisi de correlació també es tindran presents les variables moderadores, tal com s'ha comentat anteriorment.

A més, també s'estudiaran els tipus de correlacions, és a dir, s'analitzarà la correlació directa, la inversa i la nul·la. La directa es produeix quan al incrementar-se el nivell de les variables independents també s'incrementa el de les dependents, la inversa succeeix quan al augmentar-se el grau de les independents disminueix el de les dependents, i la nul·la es dóna quan no hi ha cap tipus de relació entre les variables.

Així doncs, amb aquest estudi de correlació, es podran establir les connexions existents entre les variables independents i les dependents -sense oblidar el paper de les moderadores-, fet que permetrà obtenir les conclusions de la investigació social. Tot seguit, es podrà detectar si les hipòtesis han estat verificades o falsades, i per tant, també es podrà respondre a l'objectiu general de la recerca, així com als tres específics.

5.4 Limitacions de l'estudi

Al plantejar el disseny d'una recerca és molt probable que sorgeixin dificultats. En aquest sentit, és important adoptar una actitud humil i crítica per tal de detectar les possibles limitacions de l'estudi. A continuació se'n presentaran quatre, així com les seves respectives solucions.

Una limitació és que la utilització del mostreig probabilístic estratificat, que com s'ha comentat una de les seves característiques és seleccionar als membres de la mostra a través de l'atzar, pot alterar la llibertat dels subjectes a participar. Per aquest motiu, sempre es respectarà aquesta llibertat, i per tant, les persones que no desitgin ser enquestades seran substituïdes per d'altres novament escollides a l'atzar. Així doncs, per

la recollida de dades s'intentaran respectar els tres criteris següents: la voluntat de participar, l'elecció a través de l'atzar, i la proporcionalitat entre l'univers i la mostra.

Una altra limitació és la dificultat d'aconseguir la proporcionalitat en tots tres estrats -cal recordar, que s'està fent referència al sexe, a l'edat i al lloc de naixement-. En aquest sentit, s'intentarà aconseguir la màxima equivalència possible entre les característiques de l'univers i de la mostra, tot optant perquè des d'un programa informàtic es puguin seleccionar els casos.

A tot això, cal afegir que possiblement no s'aconseguirà contactar amb algunes persones seleccionades per realitzar l'enquesta. Per resoldre aquest problema, s'escolliran altres subjectes de l'univers fins obtenir 2.030 respostes.

I per últim, és possible que algunes preguntes de l'enquesta generin confusió, i també que determinades respostes siguin inadequades. En aquest sentit, es realitzarà una prova pilot per tal de detectar les errades tant en la formulació de les preguntes com en les respostes facilitades. D'aquesta manera, es podran corregir els errors existents, així com disminuir la probabilitat de preguntes ambigües i de respostes no apropiades.

5.5 Aspectes ètics

Els problemes ètics poden sorgir en moltes fases de la investigació social, ja que les dades recollides contenen informació susceptible de protegir. Així doncs, és important tractar aquests temes des de la màxima responsabilitat possible, i per aquest motiu s'aplicaran quatre mesures.

En primer lloc, el disseny de la recerca haurà de ser objecte d'estudi del Comitè d'Ètica dels Serveis Socials de Catalunya. Aquest és un òrgan de caràcter consultiu i interdisciplinari que vetllarà perquè es facin actuacions correctes al llarg de la investigació social, tot protegint els drets de tots els subjectes participants. Un dels seus objectius és garantir l'anonimat d'aquests subjectes, i per aquest motiu s'aplicarà la mesura de gravar el so de totes les enquestes realitzades.

En segon lloc, és molt important que es respecti la *Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de Protecció de Dades de Caràcter Personal*. En aquest sentit, l'article 1 de la mateixa llei, que regula el seu objecte, proclama: "aquesta llei orgànica té com a objecte garantir i protegir, pel que fa al tractament de les dades personals, les llibertats públiques i els drets fonamentals de les persones físiques, i especialment del seu honor i la seva intimitat personal i familiar." En definitiva, és fonamental que la recerca realitzada no vulneri aquesta llei.

En tercer lloc, s'efectuarà el consentiment informat i lliure. Així, abans de realitzar l'enquesta s'informarà als subjectes sobre el propòsit i la finalitat de la mateixa. Tot seguit, se'ls demanarà si tenen voluntat de participar, tenint present que si la resposta és afirmativa es procedirà a la seva execució.

Finalment, s'elaborarà un document de confidencialitat que hauran de signar tots els professionals que tinguin contacte amb les dades personals de les persones enquestades. L'objectiu d'aquesta acció és garantir el principi de confidencialitat.

6. Utilitat pràctica dels resultats

Al dissenyar una investigació social és fonamental plantejar-se quina utilitat pràctica tindran els seus resultats. I és que, tota la dedicació, esforç i treball efectuat ha de tenir una o diverses finalitats. Per aquest motiu, a continuació es presenten quatre raons que justifiquen la utilitat pràctica dels resultats.

En primer lloc, un dels grans objectius de la sociologia és comprendre i explicar el funcionament de la societat. En aquest sentit, els resultats d'aquesta investigació social poden explicar una petita part d'aquesta societat. Per exemple, descriure quin és el factor més influent en la percepció social entorn al delictes al municipi de Sant Joan de Vilatorrada és objecte d'interès sociològic.

En segon lloc, des d'una perspectiva política, és important saber quina és l'opinió dels ciutadans sobre un fenomen determinat, ja que els representants polítics poden plantejar

propostes en base a aquest coneixement. En altres paraules, els resultats obtinguts en aquesta investigació social poden esdevenir útils per dissenyar reformes de caràcter polític. En aquest sentit, la por al delictes i la inseguretat ciutadana són dos temes summament importants en la política pública. I és que, el fet d'haver alts índexs de por al delictes i d'inseguretat ciutadana va en detriment de la cohesió social, tot reforçant-se la fragmentació i l'aïllament. En definitiva, és fonamental estudiar aquesta temàtica per treballar posteriorment sobre els factors més influents, i indirectament disminuir la conflictivitat social.

En tercer lloc i continuant l'anàlisi des d'una perspectiva política, els resultats de la investigació social poden ser utilitzats com a diagnòstic per posteriorment elaborar un programa social. Aquest instrument s'utilitza per intervenir en una realitat determinada, tot pretenent incentivar o estimular una millora. En aquest sentit, aquest tipus d'intervenció es podria realitzar, sempre i quan es considerés necessari, des d'una entitat social o des de l'administració pública per motivar un canvi en la percepció dels ciutadans de Sant Joan de Vilatorrada entorn la temàtica del delictes. En qualsevol cas, el disseny d'aquest programa social s'hauria de realitzar una vegada s'haguessin obtingut les conclusions de la recerca. I és que, en una fase anterior seria un error, ja que no es coneixerien quines són les problemàtiques reals.

Finalment, és essencial recordar que, tal com estableix l'article 25.2³⁴ de la *Constitució Espanyola de 1978*, un dels objectius de les penes privatives de llibertat és la reinserció social de les persones que compleixen una condemna. En aquest sentit, des del treball social comunitari es podrien utilitzar els resultats de la recerca per dissenyar un projecte al municipi de Sant Joan de Vilatorrada amb l'objectiu de reduir la por al delictes i la inseguretat ciutadana. Aquest objectiu plantejat té dues finalitats: en primer lloc, reduir la preocupació de la ciutadania fruit de la por al delictes i de la inseguretat ciutadana; i en segon lloc, facilitar la reinserció de les persones condemnades a la comunitat, ja que amb uns nivells mínims de por al delictes i d'inseguretat ciutadana és més possible que es dugui a terme aquesta integració social.

³⁴ En aquest article es proclama: "Les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat restaran orientades vers la reeducació i la reinserció social [...]."

7. Organització del projecte

7.1 Temps de durada de cada fase

Fases/Mesos	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10	M11	M12
Bibliografia i documentació	■	■	■									
Disseny del treball de camp		■	■									
Recollida de dades				■	■	■						
Creació de la base de dades				■	■	■						
Anàlisi de les dades i dels resultats							■	■	■			
Discussió i redacció dels resultats								■	■	■	■	
Difusió dels resultats												■

7.2 Professionals implicats i funcions

Fases	Professionals	Funcions
Bibliografia i documentació	El/la coordinador/a i un/a investigador/a	Cercar fonts bibliogràfiques entorn al tema.
		Seleccionar la informació adequada entre tota la bibliografia consultada.
		Relacionar la informació seleccionada per tal de crear el marc teòric.
		Redactar l'esborrany del marc teòric, així com els objectius i les hipòtesis de la recerca.
Disseny del treball de camp	El/la coordinador/a i dos/dues investigadors/es	Dissenyar la metodologia de la recerca.
		Construir l'enquesta que s'utilitzarà per a la recollida de dades.
		Realitzar un seminari amb un expert sobre la temàtica per tal de millorar l'enquesta.
		Efectuar una prova pilot per tal de detectar errades i posteriorment corregir-les.
		Aplicar el mostreig probabilístic estratificat.

Recollida de dades	El/la coordinador/a i quatre becaris/àries	Realitzar les enquestes a la mostra seleccionada via telèfon.
		Fer un seguiment sobre el procés de l'enquesta.
Creació de la base de dades	El/la coordinador/a i un/a investigador/a	Introduir les dades de les enquestes al programa informàtic R.
		Sistematitzar i explotar les dades obtingudes.
Anàlisi de les dades i dels resultats	El/la coordinador/a i dos investigadors/es	Realitzar l'anàlisi de correlació entre les variables independents i les dependents -també cal tenir presents les variables moderadores-.
		Construir gràfiques per facilitar la interpretació i explicació dels resultats obtinguts.
		Descriure les tendències existents a partir dels resultats obtinguts.
Discussió i redacció dels resultats	El/la coordinador/a i dos investigadors/es	Comprovar si les hipòtesis han estat verificades o falsades.
		Respondre a l'objectiu general de la recerca, així com als tres específics.
		Extreure les conclusions de la investigació social.
		Sintetitzar el conjunt de la investigació social en un informe final.
Difusió dels resultats	Tots/es els/les professionals i becaris/àries participants	Publicar un article en una revista científica per tal de presentar els resultats de la recerca.
		Realitzar una presentació oral.
		Publicitar l'informe final per tal de maximitzar el nombre de lectors. Això implicarà que s'hagi de participar en un mínim de dos congressos.

8. Bibliografia

Blumenthal, J. (2007). Perceptions of crime: a multidimensional analysis with implications for law and psychology. *McGeorge L.*, 629, 1-27.

Brennan, S. (2011). Canadians' perceptions of personal safety and crime. *Component of Statistics Canada*, 85, 1-21.

Centro de Investigaciones Sociológicas. (2014). *Barómetros*. Consultat 10 febrer 2014, des de http://www.cis.es/cis/opencm/ES/11_barometros/index.jsp

Conejo, M., & Mora, J. (2008). Percepciones sociales de los centros penitenciarios y las penas de prisión. *Boletín Criminológico*, 105, 1-4.

Constitución Española, BOE núm. 311 § 31229 (1978).

D'Adamo, O., & García, V. (2007). Medios de comunicación de masas y percepción social de la inseguridad. *Boletín de Psicología*, 90, 19-32.

De las Heras, A. (2009 juny 9). Las noches más broncas de Bilbao: El fin de semana dispara las peleas, agresiones y robos con violencia en la capital vizcaína. *El Correo*. Consultat 20 desembre 2013, des de <http://www.elcorreo.com/vizcaya/20090609/vizcaya/noches-broncas-bilbao-20090609.html>

Fraile, P. (2007). La percepción de seguridad: entre el delito, el conflicto y la organización del espacio. *Revista electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, 11, 1-18. Consultat 9 novembre 2013, des de <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-24562.htm>

Fraile, P. (2011). Delito, represión y percepción de seguridad: la intervención territorial y el conflicto. *Oñati Socio-Legal Series*, 1, 1-19.

Fuentes, J.L. (2005). Los medios de comunicación y el derecho penal. *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, 16, 1-51.

Generalitat de Catalunya. (2014). *Comitè d'Ètica dels Serveis Socials de Catalunya*. Consultat 18 abril 2014, des de <http://www20.gencat.cat/portal/site/bsf/menuitem.cb7c44c1c72cf6b43f6c8910b0c0e1a0/?vgnextoid=ea01ded9d39aa210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=ea01ded9d39aa210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

Inàcio, H. (2004). *Victimización y cultura de la seguridad ciudadana en Europa*. Tesis doctoral de sociología no publicada, Universitat de Barcelona. Consultat 15 gener 2014, des de <http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/2866/TOL356.pdf?sequence=1>

Institut d'Estadística de Catalunya. (2014). *Sant Joan de Vilatorrada*. Consultat 15 abril 2014, des de <http://www.idescat.cat/emex/?id=082188>

Leonardo, G. (2004). La definición del concepto de percepción en psicología con base en la teoría Gestalt. *Revista de Estudios Sociales*, 18, 89-96.

Ley Orgánica 15/1999, de 13 de diciembre, de Protección de Datos de Carácter Personal, BOE núm. 298 § 23750 (1999).

Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, BOE núm. 281 § 25444 (2012).

Liebnitzky, J., & Montero, M. (2013). Miedo al crimen en estudiantes de la ciudad de Caracas. *Psicología & Sociedade*, 25, 152-162.

Marciales, L. (2012). Crítica a la percepción pura. Un enfoque hermenéutico y fenomenológico. *Apuntes filosóficos*, 40, 57-66.

Medina, J. (2003). Inseguridad ciudadana, miedo al delito y policía en España. *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, 3, 1-21.

Morquecho, A.C., Vizcarra, L.R. (2008). Inseguridad pública y miedo al delito, un análisis de las principales perspectivas teóricas y metodológicas para su estudio. *Letras jurídicas*, 6, 1-21.

Muratori, M., & Zubieta, E.M. (2013). Miedo al delito y victimización como factores influyentes en la percepción del contexto social y clima emocional. *Boletín de Psicología*, 109, 7-18.

Nieto, A. J. (2011). La percepción de las prisiones. *La Ley Penal*, 85, 78-86.

Ovalles, A. (2010). La identidad juvenil, el miedo al delito y la inseguridad ciudadana. *Capítulo Criminológico*, 38, 197-218.

Pyszczyk, O. (2012). Los espacios subjetivos del miedo: construcción de la estigmatización espacial en relación con la inseguridad delictiva urbana. *Revista Colombiana de Geografía*, 21, 41-54.

Queen, J. (2013). *What Factors Affect the Perception of Crime?* Consultat 22 desembre 2013, des de <http://www.wisegeek.com/what-factors-affect-the-perception-of-crime.htm>

Ruiz, J. (2007). Cultura ciudadana, miedo al crimen y victimización: un análisis de sus interrelaciones desde la perspectiva del tejido social. *Acta Colombiana de Psicología*, 19, 65-74.

Ruiz, J., & Turcios, L. (2009). Percepción de seguridad, victimización y cultura ciudadana: sus relaciones en cinco contextos iberoamericanos. *Pensamiento Psicológico*, 6, 193-202.

San Juan, C., Vozmediano, L., & Vergara, A. (2009). Miedo al delito en contextos digitales: un estudio con población urbana. *Eguzkilore*, 23, 175-190.

Serrano Gómez, A. (2007). *Tendencias de la criminalidad y percepción social de la inseguridad ciudadana en España y la Unión Europea*. Madrid: Editorial Edisofer, S.L.

Soria, M., & Armadans, I. (2009). Efectos de la victimización sobre la percepción social de la prisión y las medidas alternativas. *Papers*, 93, 143-150.

Soto, S. (2005). La influencia de los medios en la percepción social de la delincuencia. *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, 09, 1-46. Consultat 18 novembre 2013, des de <http://criminet.ugr.es/recpc/07/recpc07-09.pdf>

Stangeland, P., Cerezo, A., Beristain, A., Castaignede, J., De la Cuesta, J. L., Dendaluze, I., German, I., González, M., Heraut, J.C., Larrañaga, J.C., Maeso, A., & Vidarrazaga, E. (1996). La representación social de la delincuencia. *Boletín Criminológico*, 24, 1-4.

Torrente, D. (1999). La percepción social de la seguridad y el riesgo: el caso de la delincuencia en España. *Ciencia policial: revista del Instituto de Estudios de Policía*, 48, 77-93.

Vidales, C. (2012). Seguridad ciudadana, políticas de seguridad y estrategias policiales. *Estudios penales y criminológicos*, 32, 469-502.

Vilalta, C. (2010). El miedo al crimen en México. *Gestión y Política Pública*, 19, 3-36.

Villarreal, A., & Silva, B. (2006). Social Cohesion, Criminal Victimization and Perceived Risk of Crime in Brazilian Neighborhoods. *Social Forces*, 84, 1725-1753.

Vozmediano, L. (2010). Percepción de inseguridad y conductas de autoprotección:

propuestas para una medición contextualizada del miedo al delito. *Eguzkilore*, 24, 203-237.

Vozmediano, L., & San Juan, C. (2006). Empleo de Sistemas de Información Geográfica en el estudio del Miedo al Delito. *Revista Española de Investigación Criminológica*, 4, 1-11.

S'ha consultat el catàleg de la biblioteca de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya, el Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC), la biblioteca del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE), els cercadors de Google Scholar, de Dialnet i de JSTOR, i les pàgines webs del Dipòsit de la Recerca de Catalunya (RECERCAT), de les *Tesis Doctorales en Red* (TDR) i de l'Enciclopèdia Jurídica.

Per realitzar la cerca d'informació, s'han utilitzat les següents paraules claus o descriptors: concepte percepció, percepció social de la delinqüència, percepció presons, por al delictes, inseguretat ciutadana, concepto percepción, percepción delitos, percepción crimen, percepción sobre los presos, representación social delincuencia, representación social crímenes, miedo al delito, inseguridad ciudadana, perception of crime, perception of delinquency, fear of crime, fear of delinquency, perception of safety, i citizen insecurity.

9. Pressupost

En aquest apartat, es presenta el pressupost de la investigació social, la qual es pretén desenvolupar en el període d'un any. Tot seguit, es poden apreciar les diferents partides pressupostàries i la quantitat econòmica de les mateixes.

Conceptes	Quantitat total
1. Personal ● Un/a director/a (12 euros/hora a un 5% de jornada laboral). 1.152 euros ● Un/a coordinador/a (10 euros/hora a mitja jornada laboral). 9.600 euros ● Dos/dues investigadors/es (8 euros/hora a mitja jornada laboral). 12.800 euros ● Quatre becaris/àries (4 euros/hora a mitja jornada laboral). 5.120 euros Total 28.672 euros	
2. Equipaments ● Local (lloguer aproximat de 300 euros al mes). 3.600 euros ● Subministraments: línia telefònica, llum, aigua, etc. (150 euros al mes). 1.800 euros ● Mobiliari (tres escriptoris, una taula, cinc cadires, dos prestatges, tres làmpades de peu, entre d'altres. Tot això tindrà un cost aproximat de 400 euros). 400 euros ● Neteja i manteniment (10 euros al mes). 120 euros Total 5.920 euros	
3. Material directament vinculat a la investigació social ● Dos ordinadors (600 euros per ordinador). 1.200 euros ● Una impressora multifunció (120 euros). 120 euros ● Material administratiu (fulls DIN4, grapadora, grapes, arxivadors, carpetes, bolígrafs, tinta d'impressora, etc. Tot això tindrà un cost aproximat de 300 euros). 300 euros ● Dos telèfons fixos (20 euros per telèfon). 40 euros Total 1.660 euros	

4. Viatges i dietes	
● Assistència a congressos (500 euros).	500 euros
● Seminari amb l'expert (100 euros).	100 euros
● Dietes en motiu de la jornada de presentació dels resultats de la investigació social (250 euros).	250 euros
Total	850 euros
5. Altres despeses	
● Disseny del material vinculat a la presentació pública de l'informe final (200 euros).	200 euros
● Fons de contingència (imprevistos que puguin sorgir a raó del 5% del total del pressupost)	1.965 euros
Total	2.165 euros
Total	39.267 euros

10. Annex

1. Taula que reflecteix la posició de la *Inseguretat ciutadana* en el rànquing del principal problema a Espanya, segons el CIS.

Mes i any	Posició
Novembre del 2007	7
Novembre del 2008	8
Novembre del 2009	7
Novembre del 2010	11
Novembre del 2011	10
Novembre del 2012	14
Novembre del 2013	21

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del CIS.

2. Taula que mostra la posició de la *Inseguretat ciutadana* en el rànquing del principal problema personal, segons el CIS.

Mes i any	Posició
Novembre del 2007	6
Novembre del 2008	5
Novembre del 2009	6
Novembre del 2010	8
Novembre del 2011	11
Novembre del 2012	10
Novembre del 2013	18

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del CIS.

3. Taula que presenta el percentatge de la *Inseguretat ciutadana* en l'anàlisi del principal problema a Espanya, segons el CIS.

Mes i any	Percentatge
Novembre del 2007	4'00%
Novembre del 2008	1'4%
Novembre del 2009	1'2%
Novembre del 2010	0'4%
Novembre del 2011	0'3%
Novembre del 2012	0'4%
Novembre del 2013	0'1%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del CIS.

4. Taula que mostra la *Inseguretat ciutadana* en l'anàlisi del principal problema personal, segons el CIS.

Mes i any	Percentatge
Novembre 2007	3'9%
Novembre 2008	2'5%
Novembre 2009	2'5%
Novembre 2010	2'5%
Novembre 2011	1'5%
Novembre 2012	0'6%
Novembre 2013	0'2%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del CIS.

5. Taula que reflecteix la demografia per sexe al municipi de Sant Joan de Vilatorrada. Any 2013.

Sexe	Percentatge
Homes	50'13%
Dones	49'86%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (2013).

6. Taula que presenta la demografia per edat al municipi de Sant Joan de Vilatorrada. Any 2013.

Edat	Percentatge
0-24 anys	25'98%
25-49 anys	36'62%
50-74 anys	26'00%
75 anys i més	8'40%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (2013).

7. Taula que mostra la demografia per lloc de naixement al municipi de Sant Joan de Vilatorrada. Any 2013.

Lloc de naixement	Percentatge
Catalunya	70'57%
Resta d'Espanya	19'97%
Estranger	9'46%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (2013).

8. Taula que reflecteix la demografia per sexe a Catalunya. Any 2013.

Sexe	Percentatge
Homes	49'32%
Dones	50'68%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (2013).

9. Taula que mostra la demografia per edat a Catalunya. Any 2013.

Edat	Percentatge
0-24 anys	25'13%
25-49 anys	38'86%
50-74 anys	26'93%
75 anys i més	9'08%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (2013).

10. Taula que presenta la demografia per lloc de naixement a Catalunya. Any 2013.

Lloc de naixement	Percentatge
Catalunya	63'69%
Resta d'Espanya	18'76%
Estranger	17'55%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (2013).

11. Agraïments

L'elaboració d'aquest treball final de grau ha estat el resultat de molt d'esforç, passió, motivació i mesos de dedicació. Dit d'aquesta manera, pot donar la sensació que el mèrit sigui únicament de l'autor d'aquest treball. Tanmateix, això no és cert, ja que el suport d'altres subjectes ha sigut un element imprescindible. En concret, vull agrair el recolzament obtingut per part de dues persones: la tutora del meu treball final de grau, la senyora Marta Cruells i López; i la meva companya sentimental, la senyora Encarna Felipe i Moreno.

La senyora Marta Cruells i López ha estat un recolzament permanent des de l'expertesa i també des de la proximitat. Durant tot el procés del treball final de grau sorgeixen obstacles que s'han de superar. Aquests no són en sí mateixos negatius, ja que possiblement són el motor de l'evolució, o dit d'una altra manera, es converteixen en reptes per millorar el treball. I he de reconèixer, que haver-los pogut superar ha estat en gran mesura gràcies al suport i l'assessorament de la meva tutora. De fet, les crítiques constructives i l'empoderament que he rebut per part d'ella m'han permès creure en el disseny de la recerca realitzat.

La senyora Encarna Felipe i Moreno ha sigut el suport des de la informalitat. Les idees, els dubtes, els errors i les modificacions han estat elements que he pogut compartir en qualsevol moment del dia amb la meva companya sentimental. Aquest suport diari és molt d'agrar, perquè les petites qüestions i els detalls han estat resolts, tot conversant i reflexionant amb ella. Els suggeriments rebuts per part d'ella m'han permès introduir millores en el treball, i per tant, ha sigut una inversió en dosis de qualitat. En definitiva, no sentir-me completament sol al llarg d'aquest camí ha sigut un element empoderador.

12. Nota final

L'elaboració del treball final de grau ha sigut una experiència summament positiva. Des de la dificultat i l'estancament fins a l'alegria i la motivació, ha estat un exercici que ha repercutit positivament en la meva persona. A més, el seu procés m'ha exigit la cerca i exploració de documentació científica, l'obtenció de coneixements des de la rigorositat i la innovació, la relació de diversos tipus de continguts acadèmics, l'especialització en el tema de la percepció social entorn al delicte, l'aprenentatge del procés d'una recerca, entre d'altres aspectes. En definitiva, la realització del treball final de grau és una experiència que m'ha permès gaudir i madurar personalment.